

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2018

KATJA FORJAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO

KATJA FORJAN

**ŽIVLJENJE NA DVORCU NOVI KLOŠTER PO DRUGI SVETOVNI
VOJNI**

Diplomsko delo

Študijski program:

Etnologija in kulturna antropologija

Mentorica: doc. dr. Mateja Habinc

Ljubljana, 2018

ZAHVALA

Najprej se zahvaljujem mentorici, doc. dr. Mateji Habinc, za vso pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Prav tako se zahvaljujem mojim staršem, ki so verjeli vame in me vedno spodbujali na moji življenjski poti.

Iskreno se zahvaljujem tudi Carmen Marii Fernandez Fernandez za izkazano pomoč in podporo ter vsem sogovornikom in sogovornicam, ki so bili pripravljeni sodelovati.

IZVLEČEK

ŽIVLJENJE NA DVORCU NOVI KLOŠTER

Diplomska naloga opisuje življenje v socialnih stanovanjih na dvorcu Novi Klošter v Založah blizu Polzele. Ta je skozi svojo zgodovino zamenjal kar nekaj lastnikov in s tem tudi kar nekaj stanovalcev. V diplomskem delu avtorica najprej predstavi vas Založe. Nato se posveti zgodovini dvorca, še posebej pa se osredotoči na obdobje po drugi svetovni vojni. Na okrog 100 ha zemlje je bilo namreč leta 1945 ustanovljeno državno posestvo, kmetijsko gospodarstvo Založe, dvorec pa je bil nacionaliziran. Takrat so v dvorcu nastala stanovanja, ki so bila namenjena za delavce tega posestva. Prebivalci dvorca so tako prostore spreminjali po svojih potrebah. Stanovanja so bila v dvorcu vse do leta 2010. Diplomsko delo tako predstavlja spomine bivših prebivalcev tega dvorca in hkrati spomine ljudi, ki so bili kakorkoli povezani s tem dvorcem.

KLJUČNE BESEDE: dvorec Novi Klošter, bivalna kultura, vsakdanje življenje, socialna stanovanja.

ABSTRACT

EVERYDAY LIFE ON MANSION NOVI KLOŠTER

The undergraduate thesis describes the life in social apartments in the mansion Novi Klošter in Založe near Polzela. Throughout history, mansion had quite a lot owners and, consequently, quite a lot residents. In the undergraduate thesis, the author first presents village Založe. Then she dedicates herself to the history of the mansion, and especially focuses on the period after the Second World War. Namely, in year 1945, a state farm was established in the agricultural land of Založe. Then, there were created households for those, who were working there. The inhabitants of the castle were changing their spaces to their needs. The undergraduate thesis thus represents the memories of the former inhabitants of this mansion and at the same time the memories of people who were in any way connected with this mansion.

KEY WORDS: Mansion Novi Klošter, living conditions, everyday life, social apartments.

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA.....	3
IZVLEČEK.....	4
ABSTRACT.....	5
KAZALO VSEBINE.....	6
KAZALO SLIK IN FOTOGRAFIJ.....	8
KAZALO TABEL.....	9
1 UVOD.....	10
2 ZALOŽE.....	13
3 ČASOVNI PREGLED DVORCA NOVI KLOŠTER.....	14
3. 1 ČAS PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO.....	14
3. 2 ČAS PO DRUGI SVETOVNI VOJNI.....	17
3. 3 ČAS PO LETU 1991.....	18
4 ŽIVLJENJE NA DVORCU NOVI KLOŠTER.....	20
4. 1 PRIHOD NA DVOREC NOVI KLOŠTER.....	20
4. 2 RAZMERE NA DVORCU.....	21
4. 2. 1 SOBE IN OPREMLJENOST STANOVANJ.....	21
4. 2. 2 OSKRBA Z VODO IN ELEKTRIKO.....	22
4. 2. 3 OGREVANJE.....	23
4. 2. 4 PRANJE IN OBEŠANJE PERILA.....	23
4. 2. 5 SKRB ZA ČISTOČO.....	23
4. 3 NAJEMNINE.....	24
4. 4 DELITEV IN ORGANIZACIJA DELA.....	24
4. 4. 1 VARSTVO PRI DELU.....	29

4. 4. 2 PLAČA.....	29
4. 4. 3 NAKUP DOBRIN.....	30
4. 5 OTROCI V NOVEM KLOŠTRU.....	30
4. 5. 1 IGRA IN PREPOVEDI.....	30
4. 5. 2 USTANOVITEV VRTCA.....	32
4. 5. 3 ŠOLA IN VEROUK.....	32
4. 6 PREHRANA.....	33
4. 7 NEDELJE IN PRAZNIKI, PROSTI ČAS.....	33
4. 8 ODNOSI S SOSEDI.....	34
4. 8. 1 POIMENOVANJE OD ZUNAJ.....	35
4. 9 ODNOSI MED SOSTANOVALCI.....	36
4. 9. 1 DRUŽENJE.....	36
4. 9. 2 KONFLIKTI.....	36
4. 9. 3 OBČUTEK POVEZANOSTI IN PRIPADNOSTI.....	37
4. 10 ODHAJANJE Z DVORCA.....	37
4. 11 DANAŠNJI POGLED NA TAKRATNO ŽIVLJENJE.....	38
5 SKLEP.....	40
6 ZAKLJUČEK.....	42
SUMMARY.....	44
SEZNAM LITERATURE.....	45
SEZNAM SPLETNIH VIROV.....	47
SEZNAM PERIODIČNIH VIROV.....	47
PRILOGA 1.....	48
SEZNAM SOGOVORNIKOV IN SOGOVORNIC.....	49

IZJAVA O AVTORSTVU.....	51
DOVOLJENJE OBJAVE.....	52
IZJAVA O LEKTORIRANJU.....	53

KAZALO SLIK IN FOTOGRAFIJ

Slika 1: Tloris Novega Kloštra. (Vir: Curk, Jože. V: `Gradovi, graščine v spodnji Savinjski dolini.` <i>Savinjski zbornik</i> , 1959, str. 140–160.).....	14
Fotografija 1: Novi Klošter, okoli leta 1681. (Vir: Novak Stanko in Vili Vybihal. V: `Polzela`. Stanko Novak in Vili Vybihal, ur. Žalec: Kulturna skupnost občine; Polzela: Krajevna skupnost. Str. 35.)	15
Fotografija 2: Novi Klošter, litografija z iglo, okoli leta 1830. (Vir: Novak Stanko in Vili Vybihal. V: `Polzela`. Stanko Novak in Vili Vybihal, ur. Žalec: Kulturna skupnost občine; Polzela: Krajevna skupnost. Str. 34.).....	16
Fotografija 3: Razglednica Novega Kloštra iz leta 1912. (Vir: Fotografiral: Paul Parin, leta 1912, hrani: Carmen Maria Fernandez Fernandez).....	16
Fotografija 4: Pogled iz zraka. (Vir: Plevčak, Boris. V: `Pogled iz zraka.` <i>Polzelan</i> , 12. 12. 2016, str. 39.).....	18
Fotografija 5: Novi Klošter danes. (Vir: <i>Zasebni arhiv</i> Katje Forjan, hrani Katja Forjan, posneto oktobra 2016).....	19
Fotografija 6: Motiv z državnega posestva Založe-Šempeter. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` Hmeljar, 1958, str. 25.).....	21
Fotografija 7: Delavci in delavke, ki so bili zaposleni v hlevu z njihovimi otroki. (Vir: <i>Zasebni arhiv sogovornice A</i> , hrani sogovornica A, posneto okoli leta 1965).....	27

KAZALO TABEL

Tabela 1: Vsa kmetijska gospodarstva v občini Žalec in njihova zemlja po ha. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` <i>Hmeljar</i> , 1958, str. 25.).....	17
Tabela 2: Pregled hmeljskih nasadov med leti 1953 in 1957. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` <i>Hmeljar</i> , 1958, str. 26.).....	25
Tabela 3: Pridelovanje hmelja med leti 1953 in 1957. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` <i>Hmeljar</i> , 1958, str. 26.).....	25
Tabela 4: Mlečnost med leti 1953 in 1957. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` <i>Hmeljar</i> , 1958, str. 28.).....	26
Tabela 5: Investicije med leti 1953 in 1957. (Vir: Resman, Branko: `Družbena kmetijska posestva v občini.` <i>Hmeljar</i> , 1958, str. 29.).....	28

1 UVOD

Poleti leta 2015 je nastalo društvo Dvorec, ustanovili sta ga Carmen Maria Fernandez Fernandez in Tjaša Kunst. Društvo ima svoje prostore v dvorcu Novi Klošter. »Združili smo se z željo narediti nekaj dobrega za dvorec Novi Klošter, za kraj z okolico in nasploh za vse ljudi okoli nas na področju kulture in izobraževanja. V sklopu društva želimo opravljati vzgojno-izobraževalne dejavnosti, sodelovati z vzgojno-izobraževalnimi institucijami, raziskovati na področju družboslovja, humanistike, z delovanjem na področju kulturne dediščine, objaviti kakšno publikacijo, dokumentirati zgodovino in sedanost Novega Kloštra, prirejati različne prireditve s področja delovanja društva. /.../ Naša prioriteta v sklopu društva je etnološka raziskava na temo Novega Kloštra, s poudarkom na etnografskem raziskovanju« (Pukl 2015: 34).

V želji, da se ohrani spomin na življenje v dvorcu Novi Klošter po drugi svetovni vojni so članice društva Dvorec povabile k sodelovanju najprej domačine¹, kasneje pa še Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V študijskem letu 2016/2017 so se tako študentje Etnologije in kulturne antropologije v okviru izbirnega predmeta Družbena razmerja na Slovenskem odpravili na terensko delo v dvorec Novi Klošter pod mentorstvom doc. dr. Mateje Habinc in doc. dr. Ane Sarah Lunaček Brumen. Dvorec je bil v času po 2. svetovni vojni namenjen za socialna stanovanja. Naloga takratne skupine je bila zbrati spomine domačinov, ki so bili kakorkoli povezani s tem dvorcem.

Študentje so takrat opravili pogovore z dogovorjenimi sogovorniki in na koncu napisali poročilo ter prepis posnetih pogovorov.² 20. januarja 2017 je potekalo srečanje z naslovom Spomini na Novi Klošter. Takrat so študentje predstavili rezultate svojega dela. »Spoznali smo, kakšne so bile takrat tam bivalne razmere, kako je potekala organizacija dela in veliko drugih, do zdaj nepoznanih podrobnosti. Poslušalci so obogatili predstavitev s svojimi komentarji in spomini« (Fernandez Fernandez 2017: 29).

¹ V lokalnem glasniku občine Polzela, Polzelan, je bilo 9. 9. 2016 objavljeno povabilo k sodelovanju domačinov v etnološkem projektu. Celotno besedilo se nahaja v prilogi 1.

² Sodelujoči študentje in študentke so bili: Monika Golja, Katja Hercog, Tadej Hrastovec, Nina Kastelic, Špela Kodrič, Sara Kranjc, Sara Omovšek, Tim Rihard Perne, Primož Robnik, Živa Romih, Gašper Stojc, Anja Tomažin, Maja Valant, Jan Valentinčič, Tina Žagar ter Anja Žnidaršič. Pogovore so snemali s pomočjo diktafonov, kasneje so naredili prepis posnetkov v poknjženi slovenščini. Študentje so imeli vnaprej pripravljena vprašanja, ki so se nanašala na naslednje teme: bivanjske razmere, delitev dela, prehrana, skrb za otroke, odnosi med sostanovalci in odnosi s sosedi.

Po končanem delu se je pojavila želja s strani bivših sostanovalcev in članic društva Dvorec, da se nekdo še naprej ukvarja s to temo in jo globlje spozna. Prav tako pa je v širši okolici naraslo zanimanje za dvorec in njegovo preteklost. Sama sem v okviru diplomske naloge pregledala že zbrano terensko gradivo, ki je shranjeno v dokumentaciji Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Gradivo sem dopolnila, uredila, analizirala in povzela glavne ugotovitve o življenju na dvorcu Novi Klošter med leti 1945 in 2010. Najprej sem prebrala narejene prepise zvočnih posnetkov že narejenih pogovorov in iz njih izluščila pomembne podatke ter dejstva. Prav tako sem na podlagi že narejenih pogovorov videla, o katerih temah imam malo podatkov in bi bili še zanimivi za mojo diplomsko nalogo. Poleg tega sem še izluščila, s katerimi sogovorniki se še lahko ponovno pogovarjam o določeni temi. Nato sem pregledala še vprašalnik, s katerim so se študentje podali na teren in ga dopolnila z lastnimi vprašanji. Sama sem vse narejene pogovore snemala z diktafonom, posnetke sem nato večkrat poslušala in naredila prepis posnetkov. Pogovore sem transkribirala v knjižni slovenščini, pri tem pa sem zaradi konteksta pogovora ohranila še pomembne narečne besede oziroma izraze. Posamezne pomembne izseke pogovora sem nato uporabila kot del citatov v 4. poglavju diplomskega dela.

Teme, s katerimi sem se ukvarjala, so bile bivanjske razmere na gradu, sobivanje na gradu, delitev in organizacija dela, skrb za otroke, prehrana, praznovanje praznikov, prosti čas, odnos s sosedi in širšo okolico. Osredotočila sem se na obdobje po drugi svetovni vojni. Po drugi svetovni vojni so v dvorcu Novi Klošter nastala socialna stanovanja. Na okrog 100 ha zemlje je bilo leta 1945 ustanovljeno državno posestvo, kmetijsko gospodarstvo Založe (Plevčak 2016: 39).

Časovni pregled zgodovine dvorca Novi Klošter bom razdelila na tri obdobja. Prvo obdobje bo čas pred drugo svetovno vojno, drugo obdobje bo čas po drugi svetovni vojni in zadnje obdobje bo čas po letu 1991. Za takšno razdelitev sem se odločila, ker je najbolj smiselna glede na moj cilj raziskovanja. Prvo obdobje zajema časovno najdaljše obdobje in zdi se mi prav, da omenim celotno zgodovino dvorca, njegov nastanek ter njegove vzpone in padce tekom stoletij. Drugo obdobje, torej obdobje po drugi svetovni vojni, je zame najpomembnejše, saj so takrat v dvorcu nastala socialna stanovanja. Tretje obdobje pa zajema sodobnost, in sicer od osamosvojitve Slovenije naprej pa vse do danes. Od leta 2010 je dvorec Novi Klošter v zasebni lasti Zavoda Tromostovje, ki je edini sodeloval na javnem

razpisu za prodajo dvorca, ki ga je razpisala Občina Polzela (Internetni vir št. 1). V dvorcu se danes nahaja Konferenčni center Polzela.

Cilj naloge je uspešno predstaviti in analizirati že zbrano gradivo kot ga tudi dopolniti z novim gradivom. Naslednji cilj je na kratko spoznati življenje na dvorcu po letu 1945 predvsem skozi spomine posameznikov. Na koncu bom odgovorila na vprašanje, zakaj so socialna stanovanja nastala med drugim tudi na dvorcu Novi Klošter.

Metode dela, ki sem jih uporabila pri izdelavi diplomske naloge so bile naslednje: pregled in kritična analiza že zbranega terenskega gradiva in dopolnitev le-tega, intervju, opazovanje z udeležbo, iskanje in prebiranje literature.

Informacije sem črpala iz pogovorov, ki smo jih v okviru terenskih vaj opravili z bivšimi stanovalci oziroma z ljudmi, ki so bili v preteklosti kakor koli povezani z dvorcem Novi Klošter. Večina ljudi je prišla v dvorec po letu 1945, odselila pa se je med leti 1970 in 1985. Nekaj sogovornikov ni dovolilo objave osebnih podatkov. Ker želim upoštevati njihove želje, jih bom v diplomski nalogi poimenovala s črkami. S tem bodo ostali anonimni. Sogovorniki, ki pa so dovolili objavo podatkov, bodo navedeni z imenom in priimkom. Vsega skupaj je bilo v študijskem letu v sklopu terenskih vaj pri predmetu Družbena razmerja na Slovenskem opravljenih 9 intervjujev z enajstimi sogovorniki. Sama sem še letos dodatno opravila štiri intervjuje s sedmimi sogovorniki. Posamezni sogovorniki so tako bili intervjuvani več kot enkrat. Demografsko gledano je bilo tako intervjuvanih 10 žensk in 5 moških. Najstarejša sogovornica je bila rojena 1932, medtem ko je bila najmlajša sogovornica rojena leta 1968. Intervjuji so bili narejeni z dvema generacijama. Prvo generacijo predstavljajo sogovorniki, ki so na dvorec prišli kot delavci in ljudje, ki so bili sosedi dvorca in so imeli delovne stike s tamkajšnjimi stanovalci. Drugo, mlajšo generacijo, pa predstavljajo ljudje, ki so bili rojeni v dvorcu in so tam preživeli svoje otroštvo. Poleg tega sem intervjuvala še eno osebo, ki mi je povedala nekaj o sodobnem času dvorca.

Med pisanjem diplomske naloge sem se najprej soočila s problemom, kako naj poimenujem Novi Klošter, saj sem med raziskovanjem zasledila več poimenovanj. Dvorec, graščina, grad, samostan, klošter so le nekatera izmed poimenovanj. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) najdemo dvorec opisan kot večje, razkošno grajeno poslopje, navadno bivališče plemičev, bogatašev (Internetni vir št. 2). Za grad je v SSKJ razloženo, da gre za

veliko utrjeno poslopje, graščakovo bivališče (Internetni vir št. 3). Graščina pa predstavlja veliko neutrjeno poslopje, graščakovo bivališče (Internetni vir št. 4). Samostan je verska ustanova, v kateri živijo redovniki ali redovnice (Internetni vir št. 5). SSKJ razlaga, da je beseda kloster nižje pogovorna beseda, ki označuje samostan (Internetni vir št. 6). Danes stavba skorajda ne spominja več na samostan. Prebivalci Novega Kloštra so bili v preteklosti s strani lokalnih prebivalcev označeni kot kloštrčani.³ Med opravljanjem intervjujev pa so stanovalci dejali, da so živeli v graščini.⁴ Ravno zaradi ustanovljenega društva Dvorec pa se dandanes uveljavlja poimenovanje (dvorec) Novi Klošter. Zato bom tudi sama med pisanjem diplomskega dela uporabljala najbolj pogoste izraze kot so graščina, dvorec oziroma kloster.

V diplomskem delu sem v prvem sklopu predstavila kraj Založe, nato pa sem se posvetila časovnemu pregledu zgodovine dvorca Novi Klošter. Pomemben sklop predstavljajo spomini in zgodbe sogovornikov, ki so živeli na dvorcu ali pa so bili kakorkoli povezani z njim. V veliko pomoč pri pisanju diplomskega dela sta mi prišli neobjavljeni diplomski nalogi iz našega oddelka. Neža Hvale je leta 2014 zagovarjala diplomsko nalogo z naslovom Življenje na Ljubljanskem gradu. Prav tako je leta 2014 Špela Sečnik zagovarjala diplomsko nalogo z naslovom Kako so živeli na Šrajbarskem turnu? (glej Hvale 2014; Sečnik 2014).

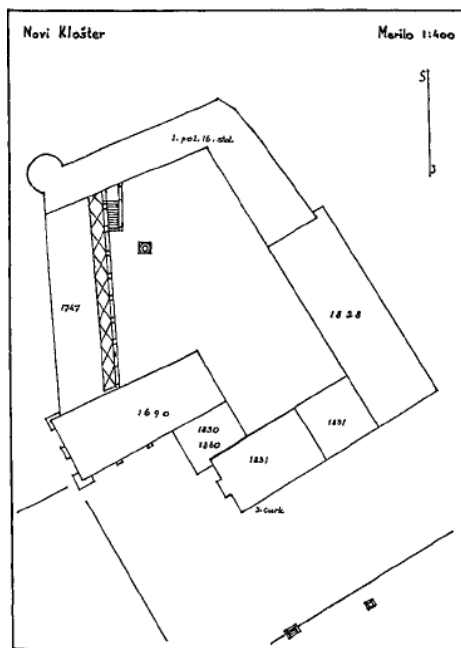
2 ZALOŽE

Milan Natek v Priročnem krajevnem leksikonu Slovenije piše, da so Založe razloženo naselje v jugozahodnem delu Ložiškega gričevja s 362 prebivalci (Natek 1997: 344). »Založe se razprostirajo severovzhodno od Polzele na prehodu ravnine Spodnje Savinjske doline v Zaloško gričevje« (Kotnik Šipec 2004: 46). Kraj sestavljajo zaselki Spodnje Založe, Zgornje Založe, Preloge, Novi Klošter in Zaklošter. V urbarjih zemljiškega gospodarstva Novi Klošter iz leta 1535 in 1540 najdemo podatek, da je kraj omenjen kot Salos oziroma Schalos (2004: 47). Natek piše, da se ljudje ukvarjajo predvsem s hmeljarstvom, živinorejo, gozdarstvom in sadjarstvom. Nekmetje pa so zaposleni v bližnjih krajih, kot so Polzela, Šempeter v Savinjski dolini, Žalec in Velenje. Natek omeni še benediktinski samostan Novi

³ Sosed dvorca Novi Klošter Milan Vasle je povedal, da so delavce v dvorcu največkrat poimenovali z oznakami, kot so »Kloštrčani, Kloštrski, Šihtarji« (Milan Vasle, 10. 5. 2018).

⁴ Primer iz intervjuja: »Kot otrok sem imela občutek, da je graščina oaza, kjer imamo vse« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

Klošter iz 15. stoletja, kjer so danes⁵ stanovanja, v gospodarskih poslopih pa hlevi kmetijskega kombinata (Natek 1996: 344). V registru nepremične kulturne dediščine najdemo tudi Novi Klošter. Gre za spomenik lokalnega pomena. Opis, ki je naveden na spletni strani se glasi: »Samostan iz 15. stol. (Celjski), od 1787 razpuščen, prezidan v dvorec v 19. in 20. stol. Kapela iz leta 1831. Posamezne stavbne mase se nizajo okrog nepravilno oblikovanega dvorišča« (Internetni vir št. 7).

Slika 1: Tloris Novega Kloštra.

3 NOVI KLOŠTER SKOZI ČAS

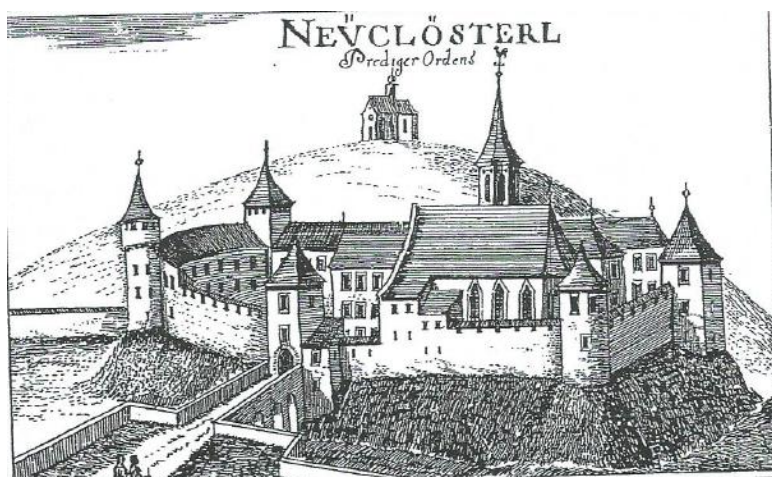
3.1 ČAS PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Že Paolo Santonino je v svojem Popotnem dnevniku iz leta 1487 opisoval Savinjsko dolino. Poleg naravnih značilnosti pokrajine je dodal, da »tudi gradove in graščine najdeš v velikem številu po vsem savinjskem okolišu« (Santonino 1991: 90). Gradovi ob Savinji, Savi in Sotli so se odlikovali po dveh bistvenih lastnostih, piše Orožen. »Bili so trdni in hkrati udobni, bolj trdni in udobni, kakor je bil pri tedanjih gradovih običaj. V teh posebnostih se zrcalita moč in bogastvo celjskega grofovskega rodu« (Orožen 1936: 7).

⁵ Opis kraja Založe v Priročnem leksikonu Slovenije je iz leta 1996. Danes tam več ni stanovanj, двореc Novi Klošter pa je v zasebni lasti.

Jože Curk pravi, da so gradovi »neme, v resnici pa zelo zgovorne priče naše preteklosti, saj so bili zmeraj najtesneje povezani z usodo slovenskega naroda. /... / Kot taki so bili osnovne celice takratne državne in družbene ureditve« (Curk 1959: 140).

Dvorec Novi Klošter je bil postavljen kot samostan. V zadnjih letih svojega življenja je knez Friderik II. Celjski sklenil, da v bližini Polzele zgradi samostan (Ježovnik 1990: 10). Samostan je bil zgrajen na mestu, kjer je bil pred tem njegov lovski gredič. Samostanu so nadedli ime Novi Klošter, ker so prej imeli menihi svoj samostan nekoliko južneje na Grobicaх za vasjo Breg pri Št. Petru (Orožen 1936: 64). Samostan je bil zgrajen med leti 1449 in 1452 (Curk 1967: 50). Kot piše Jože Koropec, naj bi v samostanu sprva živelo vsaj 14 menihov (1984: 191). Leta 1479 so tja prišli Turki, ki so se polastili samostana, ga opustošili, ubili enega meniha in dva patra, priorja pa odvedli (1984: 193). Do leta 1492 je bil samostan zapuščen, nato pa znova posvečen (1984: 195). Protireformacijski časi so bili samostanu bolj naklonjeni. Leta 1621 je samostan od dežele prejel denar za obnovo (1984: 211). Gospodarski položaj Novega Kloštra se je poslabšal v 17. stoletju. Kot piše Ježovnik, so skušali slab položaj rešiti z večjo tlako in večjim pritiskom na tlačane. Prišlo je do uporov, »uporni kmetje so maja 1635 med znanim kmečkim uporom večkrat obiskali tudi Novi Klošter« (Ježovnik 1990: 10), vendar kmetje samostana niso resneje poškodovali (Curk 1967: 50).

Fotografija 1: Novi Klošter, okoli leta 1681.

Leta 1745 je prišlo do požara. Ogenj je povzročil veliko škodo na samostanskih poslopih (Koropec 1984: 215). Cerkev je bila med leti 1747 in 1749 obnovljena, leta 1754 je dobila nove orgle (Curk 1967: 50–51). Leta 1787 je bil samostan razpuščen, osem menihov se je izselilo (Koropec 1984: 215). Po razpustu samostana je začela cerkev propadati in je bila

leta 1843 v zelo slabem stanju (Curk 1967: 51). Leta 1820 je država prodala nekdanje samostansko zemljiško gospostvo v zasebno last. Kot piše Koropec, so bili zadnji zemljiški gospodje Jakob Brezic od 1820, od leta 1826 Jožef Osterlein in od leta 1843 grof Ferdinand Anton Aichelburg (Koropec 1984: 216).

Fotografija 2: Novi Klošter, litografija z iglo, okoli leta 1830.

Leta 1858 je novi lastnik postal Ignac Kurz, za njim leta 1870 Herman grof pl. Wurmbrand, od leta 1890 do 1893 grof Johan Plater pl. Broel, leta 1895 Samuel Samueli in leta 1904 Klara Schicho ter Gvido Risdel. Dvorec Novi Klošter je bil v zasebni lasti še med obema vojnama. Takratni in hkrati tudi zadnji lastnik Otto Parin je imel v njem urejeno vzorno gospodarstvo (Stopar 1992: 302).

Fotografija 3: Razglednica Novega Kloštra iz leta 1912.

Med 2. svetovno vojno se je v dvorcu naselila nemška vojska. Zanimivi so podatki, ki jih je zbral Stane Terčak. Kot piše, naj bi ostanki fevdalne dobe služili »okupatorju za njegove

raznarodovalne namene«, v poročilu je tako zapisano, da naj bi dvorec Novi Klošter postal taborišče za žensko mladino (Terčak 1959: 97–99). Jože Curk zaključí, da je »Novi Klošter bil in je ostal med manj pomembnimi samostanskimi ustanovami pri nas« (Curk 1984: 224). Sorazmerno gosta naseljenost samostanske okolice je namreč preprečila, da bi se zemljiško gospodarstvo Novi Klošter lahko celovito razvilo (1984: 223).

3.2 ČAS PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Po drugi svetovni vojni so na območju Savinjske doline ustanavljali zadruge, ki so pomenile celotno gospodarstvo na svojem območju. Leta 1948 je bilo v Savinjski dolini ustanovljenih »16 hmeljarskih odsekov v okviru kmetijskih zadrug« (Vybihal 1987: 8). Nato je leta 1953 prišlo do ukinitve kmečkih delovnih zadrug in do ustanovitve kmetijskih gospodarstev, ki so bila temelj takratne »družbene kmetijske proizvodnje« (1987: 9). Po združitvi s posestvi iz Šempetra se je Kmetijsko gospodarstvo Založe preimenovalo v Kmetijsko gospodarstvo Založe-Šempeter (Plevčak 2016: 39). 26. decembra 1961 je prišlo do uradne ustanovitve Hmezada, ki se je imenoval Kmetijski kombinat Žalec. Vanj se je združilo 11 podjetij in 6 kmetijskih gospodarstev, med njimi tudi Založe-Šempeter. Kmetijski kombinat je pričel delovati z letom 1962 (Vybihal 1987: 12). Leta 1971 se je Kmetijski kombinat Žalec preimenoval v Kmetijski kombinat Hmezad Žalec (1987: 15), ki je šel v stečaj leta 1999 (Virant 2002: 24).

V kmetijskem gospodarstvu Založe so imeli 71,2 ha njiv, 113,7 ha travnikov, 15,2 ha pregonskih pašnikov, 10,6 ha sadovnjakov in 101,4 ha gozdov. Kot je razvidno iz tabele 1, je bilo kmetijsko gospodarstvo Založe drugo največje po obsegu zemlje v občini Žalec.

	Arja vas	Vrbje	Založe	Larkova vas	Žovnek	Občina Žalec	% zemlje v občini
Njive	61,4	56,2	71,2	59	44,7	5.108	5,7
Travniki	107	52,8	113,7	63	71,3		
Pregonski pašniki	30		15,2	15		5.208	8,9
Sadovnjaki	2	1,2	10,6	8	44,7	477	13,3
Obdelovalna zemlja skupaj	200,4	110,2	210,7	145	160,7	10.793	
Gozdovi	85	64	101,4	74	160,7	13.534	3,2
Nerodovitno		10,8	7	1,4	11,4	1.135	2,7
Vse zemlje skupaj	285,4	185	319,1	220,4	323,1	25.462	4,8

Tabela 1: Vsa kmetijska gospodarstva v občini Žalec in njihova zemlja po ha.

V 9. številki Hmeljarja iz leta 1958 piše: »V prvih letih so morala posestva premagovati vrsto ureditveno-tehničnih težav, ki so nedvomno vplivale na uspeh pridelka in dohodka. /.../ Gospodarska poslopja, hlevi, delavnice, skladišča so bila premajhna, potrebna popravila ali pa jih sploh ni bilo. /.../ Posestva niso imela potrebne mehanizacije« (Resman 1958: 25).

Paul Parin, sin zadnjega lastnika Otta Parina, v svoji knjigi Zanesljiva znamenja spreminjanja, kjer opisuje svoje otroštvo v Sloveniji, pravi: »Presenetilo pa me je, da se je novi upravi posrečilo naše posestvo, ki je bilo popolnoma izropano, brez živine, strojev in semen, v tako kratkem času pripraviti do tega, da je neslo« (Parin 1989: 392). Paul Parin si je prizadeval, da bi prišlo do obnove propadajočih zgradb in okolice s parkom, a mu žal ni uspelo.

3.3 ČAS PO LETU 1991

Fotografija 4: Pogled iz zraka.

Paul Parin je tako vzpostavil stike med švicarskim novinarjem Traugottom Bidermannom in Občino Žalec, ki si je prizadevala v Novem Kloštru urediti kulturno središče. Traugott Bidermann je v dvorcu uredil sobo, v kateri je bila knjižnica. V njej so občasno bile kulturne prireditve v okviru Kulturnega društva Slovica. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1999. Ustanovitev slovensko-švicarskega društva Kulturno društvo Slovica, ki je delovalo kot slovensko-švicarska konfederacija pa je bilo ustanovljeno že leta 1991 (Pukl 2015: 33).

Kaj se je dogajalo z dvorcem Novi Klošter po osamosvojitvi Slovenije? Ustno izročilo navaja dva podatka o tem. Prvi pravi, da bi Paul Parin naj v 90. letih 20. stoletja dvorec prodal državi oziroma občini, druga teorija pa pravi, da bi naj dvorec podaril (Carmen Maria Fernandez Fernandez, 4. 7. 2018). Skratka, država oziroma občina je postala v obeh primerih lastnica dvorca.

Zadnjega prebivalca dvorca je nato izselila občina, tik preden je bil leta 2010 prodan Zavodu Tromostovje. Ta zavod je začel po fazah obnavljati dvorec. »V obnovljenih prostorih Zavod organizira akademska, kulturna in duhovna srečanja« (Plevčak 2016: 39). To je zavod za vzgojo, znanost, izobraževanje in kulturo ter daje obnovljene prostore v uporabo Opusu Dei za izvajanje tovrstnih dejavnosti (Pukl 2015: 33).

»Lepo je videti, kako počasi, a vztrajno oživlja stavba in dobiva novo zunanjo podobo, hkrati z njo pa tudi novo jedro. Vsem na očeh so obnovljena okna in celoten kompleks streh, razen na zunanji kapeli, ki je spomeniško zaščitena. Sicer še vedno marsikoga zavedeta razpadajoča fasada in okolica, ki še čakata na obnovo, a ko vstopiš v notranjost zgradbe, ti zastane dih... Sprehodiš se po obnovljenih hodnikih, desetero različno opremljenih sobah, dnevni sobi in jedilnici s čarobnim stilnim pohištvom ter sodobno opremljeni kuhinji. Vrhunec lepega, s pridihom starodavnosti in občutkom svetosti, sta konferenčna soba in kapelica. S tem je prvi del obnove, pod nadzorom Zavoda za varstvo kulturne dediščine, končan.«
(Ibid.)

Fotografija 5: Novi Klošter danes.

4 ŽIVLJENJE NA DVORCU NOVI KLOŠTER PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

4.1 PRIHOD NA DVOREC NOVI KLOŠTER

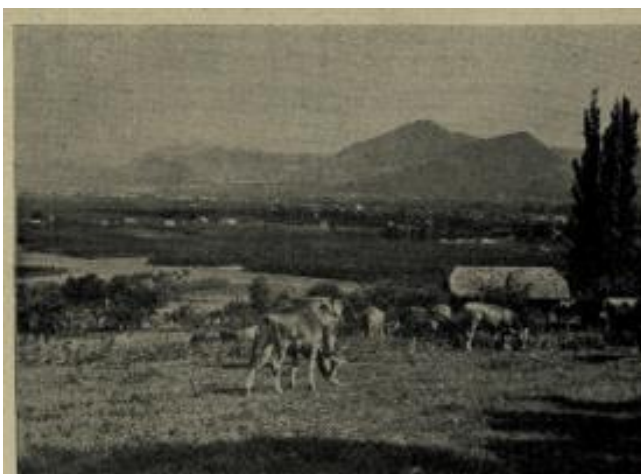
Po drugi svetovni vojni, leta 1945, je bilo v Založah ustanovljeno Kmetijsko gospodarstvo Založe. Ljudje so prihajali sem na delo iz drugih delov Slovenije in Jugoslavije. Ti ljudje so potem prišli sem za stalno živeti in so prihajali v dvorec vse do 80. let 20. stoletja. Kot je povedala sogovornica A, so bili ljudje »iz vseh koncev in krajev in so tam služili kruh. V tistem času si v Novem Kloštru dobil službo, posteljo, žlico, dobil si vse« (Sogovornica A, 11. 5. 2018). Sonja Barl, ki je v dvorcu živela kot otrok, je opisala, kako so ljudje prihajali živeti v Novi Klošter. *»Ta prvo se je preselil eden. Potem eden, ne, sta se zalubla, sta se najdla, sta pršla do večje sobe in sta začela tam živeti kot par. In tk je nastala nova družina, ne. /.../ Vsi smo bili pa prišleki, nobeden od teh ljudi ni bil tam rojen, ne, da bi bil v Savinjski dolini rojen. Vsi so prišli od nekod, vsi so iskali službo zaradi tega, ker to so te. /.../ Vsi smo bili reveži. Se pravi naši starši so bili vsi reveži«* (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

V dvorcu je živelo 15 stalnih delavcev, nekateri so bili samski, drugi pa so imeli družine. Poleg stalnih delavcev so na delo, predvsem v času sezone, prihajali tudi sezonski delavci. Sezonski delavci so bili predvsem iz Prekmurja in hrvaškega Zagorja. Sogovornik B je povedal, da je bilo nekaj stalnih delavcev iz območja Rogaške in Grobelnega. *»Drugače smo pa dobivali sezonce iz Prekmurja. Poznejša leta so pa Prekmurci šli v Avstrijo, ker je bil boljši zaslužek, mi smo pa se preusmerili na Zagorje. Smo imeli tam organizatorje, ki smo jih ustrezno nadgradili, koliko nam je pač delavcev prpeljal pa koliko smo jih mi naročili. Za spomladanska dela pa potem, tam je bilo 150 do 200 nabiralcev. Ker smo meli 12 hektarjev. To je tam cirka 14 dni. Nastanjeni pa so bili na gradu«* (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

Ravno sogovornica Marija Majhen je prišla v te kraje iz Zagorja. *»Hodili smo iz Zagorja pa iz vseh teh smeri gor, češ v Savinjsko hmelj obirat. In to smo potem si tukaj zaslužili, ker tu je pa bil res zaslužek, tak kot, mislim, da si dobil kak denar, to si bil grozno vesel. Ne, ker delal pa si tudi cel dan, pa je bil dež ali pa kak je bilo. Obirali smo tisti hmelj in potem en večer, so pa prišli tile, »muzikantje«, pa tam na vasi v Vrbi, kjer sem jaz obirala in sma potem tam se midva našla«* (Marija Majhen, januar 2017).

Gospa Cvetka Vasle, ki je domačinka v Založah je povedala, da so prihajali delavci tudi iz Hrvaške in so kasneje tukaj ostali ter si ustvarili družine (Cvetka Vasle, 10. 5. 2018).

Gospod Ivan Pfeifer je o svojem prihodu v dvorec Novi Klošter povedal: *»Ja moj ata je tud*

dobu službo tuki, tedi je še biu kombinat, tu še ni blo Hmezada. On je bil, traktorist je bil, ne, in je on tuki službo dobu, pol smo se pa gor preselil« (Ivan Pfeifer, januar 2017).

Fotografija 5: Motiv z državnega posestva Založe-Šempeter.

Sogovornica A, ki je prišla iz drugega konca Slovenije za stalno na delo v Novi Klošter, se je dobro počutila v Savinjski dolini. *»Rada sem prišla v Savinjsko dolino. Meni se je Savinjska zelo dopadla. Tudi ljudje so čisto drugačni kot v našem kraju, čist drugačni so. Spoštujejo ljudi, ampak so pa sami svoji. Vsak hoče biti svoj gospod. So rekli, 25 let moraš biti v Savinjski dolini, če želiš biti Savinjčan«* (Sogovornica A, 11. 5. 2018).

4.2 RAZMERE V DVORCU PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

»In sam grad kot tak je bil takrat v zelo dobrem stanju. Zelo velikanski prostori za otroka. Ker to je bilo zelo visoko in veliko višji stropi, kot so sedaj. Zelo svetlo« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

4.2.1 SOBE IN OPREMLJENOST STANOVANJ

Vsak stalni delavec je dobil v dvorcu sobo. Samski ljudje so si dostikrat delili sobo z drugimi samskimi, medtem ko so družine imele svoje prostore. Kot je povedal sogovornik B so prostore razporejali sami, glede na potrebe vsakega posameznika oziroma družine: *»No,*

malo smo gledali, kdor je pač več rabu, da je tudi večje prostore dobil. Če so bili pa samci, pa so pač imeli manjše prostore» (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

Gospa Marija Majhen, ki je v dvorcu spoznala moža, je o njuni sobi dejala: *»Potem pa so nam dali tam v tej graščini ne, eno sobo. Noter je bila postelja taka, zakonska postelja, pa en lavorček, pa taka peč za zakurit ... Saj, ko si mlad, ko si mlad, ne rabiš drugega kot da sta dva, pa da sta skupaj, že to veliko pomeni« (Marija Majhen, januar 2017).*

Družina sogovornice C je imela tri prostore. V enem prostoru je bila kuhinja, na vsaki strani pa sobe. *»Mi smo imeli svoje prostore in tudi druge družine so imele svoje prostore. Prostori so bili kar veliki oziroma ogromni za katero koli družino« (Sogovornica C, januar 2017).*

Sonja Barl se spominja, da je imela njihova družina zelo veliko stanovanje, štiri velike sobe: *»Od začetka, ko sem bila čisto majhna, bile so povsod ploščice, je bilo zelo hladno. To je edina stvar, ki se mi je zdela, da jo imam od takrat še vedno v spominu. Tla so bila kamnita in zelo mrzla ... Jaz se spomnim, da smo imeli notri, na divanu smo spali najprej. Potem sta kupila mama in ata spalnico. Spomnim se, ko so nam prišli, takrat se ni dalo kupit, pa so nam prišli naredit, mizar je prišel naredit, da smo imeli kuhinjo. Da smo imeli visečo kuhinjo. Spomnim se pikastih skodelic, porcelana, nekaj takih stvari, ki jih prej nisi imel pa si jih potem dobil. Spomnim se potem, da sva dobile svojo sobo, da sva imele to urejeno, da sva imeli vsaka svoj divan, takrat je divan je bil kavč, na divanih sva spale« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

4.2.2 OSKRBA Z VODO IN ELEKTRIKO

Največ težav je predstavljala ravno oskrba z vodo in elektriko. Sonja Barl se spominja, kako so se v njihovi družini od začetka oskrbovali z vodo. *»Voda je bila mrzla. Nismo imeli kopalnice. V stanovanju ni bilo kopalnice. Smo imeli štedilnike, vsak je kuril na svoj štedilnik. Smo vodo zagreli in smo se umivali v lavorju« (2. 12. 2016).*

Med letoma 1958 in 1959 so stanovalci začeli obnavljati dvorec z lastnimi sredstvi. Prekrili so streho, napeljali vodo v kuhinjo in stranišče. Prav tako so naredili pralnico in kopalnico s tremi tuši. *»Nekak smo tiste dve leti ogradili vsa nova okna kolikor jih je graščina imela, mislim da jih je bilo nekaj 50. Običajno so bila vrata dvokrilne, potem smo pa ogradili. Okna so bila visoka, mi smo vgradili standardne mere. /.../ Odločili smo se, da bomo obnovili ta*

vrata in okna ter inštalacijo, ki je bila dotrajana, pa tudi kopalnico» (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

4.2.3 OGREVANJE

V dvorcu Novi Klošter so si stalni stanovalci kurili na drva. Vsak posameznik oziroma družina je bila sama odgovorna za nabavo lesa. Sogovornica C, ki je svoje otroštvo preživela v dvorcu, je povedala svoje spomine: *»Imeli smo peč na drva, potem kasneje so prišle te trajne goreče peči. S samo kurjavo pa je bilo tako, kakor se je vsak posebej znašel ali si je kej kupil, nekaj se je prineslo iz gozda. V glavnem se je morala kurjava kupiti. /.../ Tako nekako smo si kurili. Toplo pa ni bilo nikoli, zato ker tam je bila višina tri metre osemdeset, stene betonske, okna so bila takšna, da ko je bilo leta 1983 minus 27 stopinj Celzija, so bile od znotraj stekla prekrite z ledom pa čeprav sva z bratom celi dan kurila. Tako se do marca oken ni dalo odpreti, ker je bilo vse zamrznjeno. Nikoli ne bilo toplo, morda zrak se je segrel, ampak mrzlo vseeno« (Sogovornica C, januar 2017).*

Sogovornica A je povedala, da so si sami mogli pridobiti drva in da je za to bil zadolžen njen mož. Drva so morali na roke žagati in spravljati noter v drvarnico (Sogovornica A, 11. 5. 2018).

4.2.4 PRANJE IN OBEŠANJE PERILA

Sogovornica A se tudi spominja, da so takrat ob prenovi med letoma 1958 in 1959 naredili skupne kopalnice in pa pralnico, da bi lahko prali, ker prej ni bilo strojev, oblačila pa so sušili na »štrikih« (11. 5. 2018).

4.2.5 SKRB ZA ČISTOČO

Skrb za skupne prostore so si stalni sstanovalci razdelili med seboj. Sobote so bile namenjene čiščenju. Ponavadi so ob sobotah čistili tla na hodnikih in stopniščih. Za to delo so bile zadolžene ženske in otroci, moški pa so poskrbeli za urejenost dvorišča.

»Vsak je moral vsako soboto sčistiti, po tleh so bile deske znotraj, vse tiste deske je bilo potrebno zribat. In to je moralo bit na belo zribano. In tisti, ki je bil tisto soboto na vrsti, je

moral pomiti tudi vse stopnice do konca. Kar je pomenilo, da mi, ki smo bili v drugem nadstropju, pomivamo vse do konca dol. In na kraj pameti nobenemu ni prišlo, da bi rekel, da ne bo. Na kraj pameti nobenemu. Nikoli kreganja okoli tega ja ali ne. Vsi. In moški dvorišče. V ponedeljek, ko je bil raport, ko je Milenko (upravnik) prišel, je moralo bit pospravljeno tutokompleto. Kar koli smo imeli, kar koli smo imeli, ko je naslednji dan on prišel, je moralo zgledati tako kot je zgledalo prejšnji teden» (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

4.3 NAJEMNINE

Najemnine za sobe stanovalci niso plačevali. So pa plačevali stroške za elektriko in hrano. *»So nam elektriko napeljali pa števec gor dali, pa smo plačevali«* pravi Marija Majhen. Samski ljudje so namreč jedli tri obroke dnevno v menzi in so jim stroške za hrano trgali od plače, medtem ko so družine same skrbele za svoje obroke.

Sogovornica A se spominja časov, ko je bila še samska v dvorcu in je imela svojo sobo, da so morali plačati stroške za radio, televizijo in elektriko. *»Ampak se ne spomnim, da bi komu odtegnili za sobo«* (Sogovornica A, 11. 5. 2018).

4.4 DELITEV IN ORGANIZACIJA DELA

Kmetijsko gospodarstvo Založe je obsegalo 60–70 ha obdelovalne zemlje, 10 ha pašnika in 10 ha sadovnjakov. *»Med poljedelskimi vrstami je najmočnejše hmeljarstvo, ki narašča iz leta v leto: širi površine, večja pridelek in popravlja kakovost. Hmeljarstvo je glavna pridelovalna vrsta in tudi glavni vir dohodkov«* (Resman 1958: 25). Hmelj so ročno obirali, dobili so tudi do 80 sezonskih obiralcev hmelja, in ga nato posušili v hmeljski sušilnici, ki pa je leta 1965 pogorela. Hmelj so nato dali v vreče in jih odpeljali v Hmezad Žalec. Tam so stehali hmelj in mu določili kakovost.

HMELJSKI NASADI (Tabela I)							
Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Površina ha	Število sadik	Povprečno število sadik na ha	Hmeljvke ha	Žičnice ha	% orne zemlje pod hmeljem
Arja vas	1953	15	67.319	4.488	15		20
	1954	15,5	69.000	4.451	15,5		26
	1955	17,5	79.210	4.526	14,3	3	30
	1956	18	81.900	4.550	15	5	35
	1957	17	76.363	4.505	12	5	30
Vrbje	1953						
	1954	18,85	80.992	4.296	18,85		40,1
	1955	22,45	93.901	4.186	22,45		46,7
	1956	21,99	95.918	4.362	21,99		45,8
	1957	25,72	106.638	4.146	15,78	9,94	53,5
Založe-Sempeter	1953	13,69	61.196	4.500	9,36	4,30	16
	1954	20,86	87.578	4.200	11,93	8,93	25
	1955	24	99.513	4.100	11,93	12,07	29
	1956	26,05	107.495	4.100	10,59	15,46	31
	1957	27,50	114.537	4.100	9,60	17,90	40
Latkova vas	1953						
	1954	0,84	3.813	4.540	0,84		17
	1955	4,83	20.139	4.150	1,35	3,38	12
	1956	8,61	34.479	4.040	1,35	7,06	27
	1957	16,82	68.780	4.090	8,10	8,72	31
Žovnek	1953	7,75	38.020	4.906	7,75		8
	1954	16	68.100	4.256	16		14
	1955	17,51	72.200	4.125	16	1,51	19
	1956	24	96.900	4.038	16	8	29
	1957	32,60	150.920	4.629		32,60	69
Skupaj	1957	119,64	517.440	4.324	45,48	74,16	44,7

Tabela 2: Pregled hmeljskih nasadov med leti 1953 in 1957.

Iz tabele lahko razberemo, da je površina hmeljskega nasada med leti 1953 in 1957 narasla. S tem se je posledično povečalo tudi število sadik in žičnic. Kmetijsko gospodarstvo Založe je bilo po površini takoj za kmetijskim gospodarstvom Žovnek.

PRIDELOVANJE HMELJA (Tabela II)							
Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Skupni pridelok v kg	I. in II. vrsta, kg	% I. in II. vrste	Pridelok na ha v kg	Vrednost din	Dobitek din
Arja vas	1953	18.464	15.055	81	1.230	6.517.397	3.362.743
	1954	14.925	12.214	81	963	7.822.405	4.476.360
	1955	19.930	13.849	69	1.138	11.203.620	2.731.618
	1956	22.050	20.065	91	1.223	12.068.943	2.716.234
	1957	23.040	21.882	95	1.355	14.466.273	4.715.017
Vrbje	1953	29.533	17.408	58,9			
	1954	19.771	18.853	95,3	1.048	11.526.000	3.360.000
	1955	27.807	20.581	74	1.506	14.867.000	4.404.000
	1956	35.158	34.383	97,7	1.904	17.799.000	4.450.000
	1957	35.011	34.681	99	1.474	26.848.000	12.899.000
Založe-Sempeter	1953	17.881	8.065	45	1.306	5.809.832	910.055
	1954	27.214	23.712	87	1.304	11.829.908	2.364.908
	1955	26.144	20.132	77	1.089	13.825.469	2.252.332
	1956	37.073	34.499	93	1.423	19.776.539	3.430.767
	1957	40.103	38.696	97	1.460	26.446.410	9.114.648
Latkova vas	1953	1.397	1.324	95	1.660	539.000	
	1955	7.777	5.340	68	1.613	3.283.384	459.701
	1956	12.228	11.662	95	1.401	6.109.510	1.099.711
	1957	25.942	25.548	98	1.542	17.240.885	4.348.176
	Žovnek	1953	2.586	756	29	333	1.779.168
1954		11.316	8.150	72	708	7.785.408	780.800
1955		17.247	12.374	72	985	11.865.936	1.216.400
1956		14.266	13.435	94	1.033	9.815.008	809.300
1957		22.445	20.633	92	688†	14.444.605	3.715.000
Skupaj	1957	146.541	141.440	96	1.457*	73.101.568*	31.276.841*

Tabela 3: Pridelovanje hmelja med leti 1953 in 1957.

Iz tabele 3 je razvidna količina pridelanega hmelja v kg, kakovost hmelja in vrednost hmelja v dinarjih.

Drugih poljedelskih vrst je bilo precej manj. »Pridelujejo še kakovostne semenske vrste, predvsem pšenico, dalje krmne rastline na njivskih površinah kot peso, koruzo za kisanje in detelje« (1958: 27).

Sadjarstvo je bilo pomembnejše samo na posestvu Žovnek in na kmetijskem gospodarstvu Založe-Šempeter. »Če bodo sadovnjake primerno negovali in oskrbovali, bodo kmalu pomenili pomembno dopolnilo v pridelovanju« (1958: 27). Sadje so uporabljali za lastno uporabo, prodajo in za izdelavo jabolčnika. Vinograda niso imeli.

»Živinoreja je druga pomembna pridelovalna vrsta. Živinoreja mora preskrbovati potrošne centre z mlekom, mimo tega pa mora zagotoviti zadostne količine hlevskega gnoja za poljedelske kulture, posebno za hmelj« (1958: 27). Imeli so 70–80 krav molznic, ki so jih ročno molzli in dnevno izvažali mleko v Mlekarno Celje. Starejše ali bolno govedo so stanovalci uporabljali za hrano. Prav tako so stanovalci lahko mleko odkupili za lastne potrebe.

MLEČNOST (Tabela IV.)				
Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Število krav	Mleka litrov	Na kravo letno litrov
Arja vas	1953	27	48.486	1.800
	1954	62	124.620	2.010
	1955	71	152.650	2.150
	1956	75	174.559	2.300
	1957	76	185.102	2.410
Vrbje	1953			
	1954			
	1955	35	90.118	2.550
	1956	55	165.567	2.976
	1957	59	181.703	3.200
Založe-Šempeter	1953	42	82.972	1.975
	1954	78	168.544	2.160
	1955	100	251.687	2.516
	1956	96	281.253	2.929
	1957	87	507.115	3.528
Latkova vas	1953			
	1954	19	7.806	
	1955	27	58.865	2.180
	1956	37	108.248	2.925
	1957	36	84.583	2.940
Žovnek	1953	14	36.123	2.510
	1954	38	104.516	2.700
	1955	60	164.659	2.720
	1956	76	210.420	2.760
	1957	74	169.475	2.290
Skupaj	1957	342	925.978	2.707

Tabela 4: Mlečnost med leti 1953 in 1957.

Iz tabele 4 je razvidno število krav, število pridelanih litrov mleka in število litrov mleka na kravo. Največ krav so imeli ravno na Kmetijskem gospodarstvu Založe-Šempeter.

Fotografija 6: Delavci in delavke, ki so bili zaposleni v hlevu, z njihovimi otroki.

Imeli so še 30 plemenskih svinj in 150 pitancev. Kokoši so imeli zgolj za potrebe kuhinje, bilo jih je 15–20. Prav tako so izdelovali lastno surovo maslo, ki so ga prodajali. Na maslu so imeli svoje etikete, na katerih je pisalo Kmetijsko gospodarstvo Založe. Poleg masla so v dvorcu nekaj časa proizvajali svoj med, ki ga je prodajal skladiščnik. Imeli so čebelnjak, ki je imel 25 panjev (Sogovornica A, 11. 5. 2018 in Sogovornik B, 31. 5. 2018).

Gozdna dela so opravljali pozimi, les so uporabljali za gradnjo in kurjavo. V vrtnariji, ki je bila del Kmetijskega gospodarstva Založe, so gojili sadike paradižnika, paprike, zelja, kolerabe, ki so jih prodajali lokalnemu prebivalstvu. Hrana, ki so jo pridelali v vrtnariji, je bila za potrebe kuhinje na dvorcu.

Sprva, ko še ni bilo strojev, so zemljo obdelovali s konji. Imeli so dva para konj in tudi zaposlena dva konjarja. Hmelj so obdelovali s konji. Nato so konje zamenjali traktorji. Imeli so dva traktorja, znamke Steyer in Deutz. Prav tako so kasneje že dobili prvi kombajn. Na kmetijskem gospodarstvu Založe so imeli še traktorsko kosilnico in traktorski obračalnik (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

INVESTICIJE (Tabela V.)								v 000
Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Novogradnje	Velika popravila	Žičnice	Oprema	Živina	Sadne plantaže	Skupaj
Arja vas	1953	4.882			2.200	430	221	7.733
	1954	4.894		367	274		182	5.717
	1955	915		2.829	835	730	41	5.350
	1956			3.442	747	858		5.047
	1957	10.312		2.008	5.120	3.807		21.247
Vrbje	1953							
	1954	4.042			752	7.160		11.954
	1955	10.299		2.247	2.145	1.361		16.052
	1956	12.644		3.038	14.762	1.700		32.144
	1957	45.373		12.253	19.588	1.859		79.073
Založe-Sempeter	1953	13.301		4.851	11.116	2.695		31.963
	1954			6.082	1.914	8.934		16.930
	1955	3.026		1.698	4.911	1.932	1.255	12.820
	1956	5.227		2.795	1.485	1.646	780	11.931
	1957	21.678	3.145	2.418	16.451	2.112	710	46.512
Latkova vas	1953							
	1954		245	322	1.494	3.049		5.110
	1955	110	545	2.843	1.735	1.350		6.583
	1956	4.045	518	3.304	3.204	760		11.851
	1957	12.711	198	1.339	4.466	245	169	19.126
Zovnek	1953							
	1954				8.000	6.000	13.577	27.577
	1955			508	6.038	845	2.942	10.333
	1956	11.025		3.800	2.027	1.722	3.160	21.734
	1957	25.418		14.796	9.124	1.307	1.382	52.027
Skupaj	1953/1957	189.904	4.649	70.940	318.872	50.500	24.417	675.077

Tabela 5: Investicije med leti 1953 in 1957.

V tabeli 5 je pregled investicij med leti 1953 in 1957. Za posamezna posestva so navedeni stroški za novogradnje, velika popravila, žičnice, opremo, živino in sadne plantaže.

Leta 1957 je nov upravnik postal Milenko Rojnik. Naloga upravnika je bila razpored dela, evidentiranje dela (za posameznega delavca zapis dela in ur) in ob koncu leta inventura. Stalnih delavcev je bilo okoli 15, za njih je veljal uzakonjen delovnik med sezono (1. 4.–30. 9.), in sicer so imeli deljen delovni čas. Delo je potekalo med sedmo in dvanajsto uro dopoldan, potem je sledila enourna pavza, namenjena kosilu in počitku, nato pa je spet bilo potrebno oditi na delo med trinajsto in devetnajsto uro.

»Delali smo deset, dvanajst ur. Uradno je bilo deset. Do sedmih se je delalo uradno. Nalagali smo na voz, dokler ni bil poln /.../ Delo do 12ih, potem ura pavze. Tisti, ki so imeli družine so šli k njim jesti, samci pa v menzo« (Sogovornik B, 31. 5. 2018). Menza oziroma jedilnica je bila del dvorca.

Sonja Barl se spominja: »Delavci so recimo ob dvanajstih ali pa ob enih prišli iz polja ali pa od tam, kjer so delali in so jedli v jedilnici. Kuhinja je bila narejena tako, da je imela zraven jedilnico, kjer je bil tudi TV. Oni so prišli tja, so se najedli in so potem odšli nazaj na delo« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

Različna dela so ponavadi razdelili med spoloma. Sogovornica A je povedala: »Moški so bolj težja dela delali, v gozdu, ženske pa lažja, v hmelju« (Sogovornica A, 11. 5. 2018). Prav tako pa so imeli na samem dvorcu različne profile poklicev, saj so vse te profile rabili. »To

so bili kmečki fantje. Imeli smo pa kovača, mizarja, pa sadjarja, vrtnarja» (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

Delovni dan sogovornice A je izgledal takole: *»Tisti, ki smo delali v štali, smo vstali ob 3. uri zjutraj pa smo delali do 8. ure. Potem pa je bilo treba biti na straži, da katera žival ne pobegne, da katera žival ni bolna. Prav tako smo zlagali krmila, bili pozorni na prihod veterinarja. Potem pa smo šli nazaj v hleve ob 14. uri pa smo tam ostali do 18. ure, tisti, ki pa so bili odgovorni za molžo krav, pa so ostali še dlje« (Sogovornica A, 11. 5. 2018). Hlevi so bili tik ob graščini. Veterinar je bil iz Polzele in je redno hodil na posestvo.*

4.4.1 VARSTVO PRI DELU

Kot je razvidno iz citata sogovornika B, sprva za delo niso dobivali nobenih zaščitnih oblačil. *»Kar se tiče zaščite in varstva pri delu ... Edino živinorejci so dobili škornje, vsi ostali od začetka nismo nič dobili, ne plaščev, ne rokavic, nič. Potem se je to počasi začelo urejati, varstvo pri delu, da je vsak dobil zaščitni plašč, delovno obleko, dva para škornjev« (Sogovornik B, 31. 5. 2018). Podatka o tem, če so morali delavci, ki so delali s kakšnimi posebnimi stroji, opravljati izpite iz varstva pri delu, žal nimam.*

4.4.2 PLAČA

Upravnik je vodil evidenco dela. Plačilo se je ločilo glede na to, kje je posameznik delal. Ali je bil zaposlen na polju ali v hlevu ali je skrbel za konje. *»Pri hmelju se je plačalo po sadiki, toliko kolikor si jih narezal, si dobil plačano. /.../ Po imenu, učinku, koliko sadik, koliko žic, čiščenje, napeljava, odstranitev viškov. Jaz sem te naloge napisal in jih poslal v knjigovodstvo, potem so iz njih ven za vsakega posameznika napisali« (B, 31. 5. 2018). Plačilo (denar) so potem iz Šempetra prinesli v Založe in ga razdelili vsakemu posamezniku. Na plačilu je bilo zapisano število delovnih ur, znesek plačila in odtegljaji (Sogovornica A, 11. 5. 2018).*

O tem, kakšna je bila plača v tistem času, mi je pripovedovala sogovornica Č, ki se spominja svoje plače okoli leta 1956: *»Moja plača je bila 5000 dinarjev. Za hrano smo mogli plačati. Vsak je plačal 2000, da je imel tri obroke. Meni je ostalo samo 3000, jaz sem za ta denar lahko kupila samo ene nizke čevlje. 3000 so stali nizki čevlji. Jaz sem hotela sive, ker sem*

imela sivo kolo ... Kolo je stalo 36.000 dinarjev, moja plača je bila pa 5, tri je ostalo. Jaz bi mogla šparati zanj celo leto. Sem ga kupila na obroke in sem ga odplačevala tri leta. Cele tri lete sem ga odplačevala» (Sogovornica Č, 31. 5. 2018).

Sonja Barl se spominja, kako je bilo pri njihovi družini, ko sta starša dobila plačo: *»Tudi ko smo dobili plačo, prva, ki smo jo naredili, prva stvar tako smo se usedli takole za mizo, pa smo razdelili denar. Mama je napisala tisto, kar je bilo treba, kaj se bo moralo kupiti, na koncu kako je bilo ali je bil denar ali ni bilo denarja, ali je ostalo kaj ali ni ostalo, v glavnem zmeraj sma dobile en kovanec« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

4.4.3 NAKUP DOBRIN

Družine so si same pripravljale obroke in s tem tudi same skrbele za nakup osnovnih življenjskih potrebščin. Nakupe so največkrat opravljali na Polzeli, enkrat na leto pa so šli v Celje. Sonja Barl, ki je otroštvo preživela na dvorcu, je povedala: *»Enkrat na mesec smo šli po fasngo v trgovino, ko je bila plača, smo tisto nakupili kolikor je bilo, potem pa nič več. /.../ V mesto se je hodilo v trgovino. Ko je bila plača, se je šlo v trgovino, zaradi tega, da se je nakupilo za cel mesec, da nisi potem hodil v trgovino, ker tu je razlike 5 km s Polzele. /.../ V Celje smo pa šli enkrat na leto recimo, da se je kej kupilo« (2. 12. 2016).*

4.5 OTROCI V NOVEM KLOŠTRU

V Novem Kloštru je bilo med leti 1950 in 1970 vsega skupaj 17 otrok. Sogovornica A, ki je imela tudi sama dva otroka, je povedala: *»Otrok je bilo ogromno in so se vsi med seboj poznali. Vsi so se meli radi, vsi so se igrali, vsi so en na drugega čuvali. Vse take bedarije so se naučili, kar prav otrok mora znati« (Sogovornica A, 11. 5. 2018).*

4.5.1 IGRA IN PREPOVEDI

Kloštrski otroci so predvsem danes videni kot samorastniki. Sogovornica C, ki je preživela svoje otroštvo na dvorcu, je takole razmišljala za nazaj: *»Mi vsi otroci, kar nas je bilo tam, smo bili samorastniki, kar se je zgodilo, se je zgodilo. Nihče nas ni pazil, mi smo se igrali po gozdovih, na sredi dvorišča, po okoliških krajih, po jablanah plezali in nabirali kostanj.*

Zadaj graščine, kjer sta bila dva ribnika, tam smo se kopali poleti ali pa že tudi prej od maja naprej, odvisno od vremena, pozimi pa ko je zmrznilo smo se drsali. /.../ Okoli 20–30 otrok na tistem ribniku, na katerem če je bilo dosti zmrznjeno je bilo vse v redu, drugače pa se je tudi kdo zmočil, utopil se sicer ni nobeden, ker nas je bilo vedno toliko, da te je nekdo za roko potegnil ven. /.../ Drugače pa smo se tudi po hodnikih lovili, se skrivali, na dvorišču zunaj smo z vodo mešali tisti pesek in iz kamenčkov gradile hiške in iz kamilic, ko smo jih nabirali, smo si kuhali juhe in tako je izgledala naša igra, ker igrač ni bilo. Nobene punčke, ker mi smo si tiste igrače iz cunj, če je kdo kakšne čevlje kupil, smo imele škatlo od čevljev za posteljico in smo se tam sredi dvorišča igrali. Ali pa smo si pogrnilo dekno na travo in tako smo se igrali, ker igrač ni bilo. Tam zadaj za graščino je bil en takšen, smetišče bi se lahko reklo, kar se je dalo takrat v konzervi dobit kakšna pašteta in podobno, smo potem tam iz smetišča pobirale tiste konzerve in v tem kuhali in to so bile te naše igrače. /.../ To je bila naša igra in tako smo dneve preživljali, ker naši starši so delali» (Sogovornica C, januar 2017).

Sonja Barl pravi o otroštvu tako: *»Potem se spomnim, recimo ni bilo sank. Jih je delal ata pa še tisti gospod, ki sta bila v službi, sta tistega lesa kolikor ga je ostalo, sta les vzela in naredila sanke za otroke. Potem je ata naredil smučke, smo imeli smučke in smo se vsi smučali. Zato pravim, kar je eden znal, smo znali vsi. Ko sem dobila prvo kolo, to kolo, vsi so se naučili prej vozit kot jaz. /.../ Vic je bil v tem, da ko smo dobili mi televizijo, meni je bilo popolnoma logično, da bodo vsi gledali našo televizijo. Ker je bilo naše. In je bilo toliko prostora, da smo mi osemnajst otrok lahko prišli, pripeljali notri gledat našo televizijo« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

Nekaj prostorov pa je bilo otrokom kljub njihovi svobodi prepovedanih. Zaradi varnosti niso smeli hoditi k sušilnici hmelja. Prav tako pa niso smeli uporabljati kapele in salona. *»Ta prostor pa je bil zaprt za otroke, zaradi tega, ker so tam imeli slavnostne seje in tam je ležal kdo, ki je umrl. Bilo je bolj namenjeno ohranjanju stropa in tal, ker je bila čisto posebna tehnika narejena tistega stropa in tal, kar se je kasneje tudi ugotovilo. /.../ Vse ostalo je bilo odprto, kot da smo v eni stanovanjski hiši« (2. 12. 2016).*

4.5.2 USTANOVITEV VRTCA

»Ko so bili majhni, so bili tako sami notri zaprti, ker nismo imeli vrtca, jih nismo imeli kam dati in smo jih notri zapirali«, je povedala sogovornica D o tem, kako so otroke zapirali v sobe, medtem ko so oni šli na delo (Sogovornica D, december 2016).

Leta 1964 so v sklopu Kmetijskega gospodarstva Založe ustanovili vrtec za otroke tamkajšnjih zaposlenih. *»In šele, ko sem bila jaz stara pet let, so ugotovili, da bo potrebno otroke varovat in so naredili vrtec. In tako smo imeli vrtec v isti zgradbi, tudi v graščini. In vsi otroci, ki smo se igrali na dvorišču, smo dejansko bili tudi v vrtcu. In vsi otroci, ki smo bili v vrtcu, smo šli skupaj v šolo. In tako nas je bilo osemnajst otrok, ki smo rasli skupaj kot bratje in sestre. To je šlo od najstarejšega do najmlajšega. Vsi smo jedli tam, ko smo jedli. Vsi smo pili tam, ko smo pili. In vsi smo bili skupaj non-stop. Samo vedli smo, da gre zvečer vsak k svojim vratom in da spadamo k drugim. Druge ločnice ni bilo« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

Sogovornica A se spominja: *»Cel dan so bili v vrtcu. Eno krasno vzgojiteljico so imeli. Sta bile dve vzgojiteljici. Ivanka (kuharica) je kuhala tudi za vrtec« (Sogovornica A, 11. 5. 2018).*

Sonja Barl se spominja, da so šli otroci z vzgojiteljico Greto Rdečo kapico v gozd poslušat. *»To je bilo takšno doživetje, da jaz še danes dejansko po 40. letih, že skoraj 50. letih, stopim v Breše in še vedno vidim, kje je stala in kje je govorila« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

4.5.3 ŠOLA IN VEROUK

Otroci so okvirno med leti 1960 in 1975 hodili peš v šolo na Polzelo. *»17 otrok nas je bilo, on (Ivan) je bil najstarejši in on je zjutraj lepo postrojil 17 otrok, ne, v vrsto in smo se mogli v vrsto postaviti od največjega do najmanjšega /.../, da smo šli na 5 kilometrov dolgo pot iz Založ v Polzelo v šolo« (2. 12. 2016). Prav tako so sami brez staršev hodili k maši na Polzelo vsako nedeljo. »Ampak drugače pa v cerkev smo hodili na Polzelo, tudi k verouku smo hodili. Ampak vedno vsi skupaj« (2. 12. 2016). Podatki o tem se približno časovno nanašajo na obdobje med 1960 in 1975.*

4.6 PREHRANA

Hrana v menzi je bila namenjena samskim in sezonskim delavcem, medtem ko so imele družine svoje kuhinje. V menzi je bilo veliko samskih ljudi, še posebej spomladi, ko se je začelo delo in takrat, ko se je obiral hmelj (Sogovornica A, 11. 5. 2018). Za samske in sezonske delavce so bili tako organizirani trije obroki, in sicer zajtrk, kosilo ter večerja (Sogovornica Č, 31. 5. 2018).

»Hrana je bila predvsem kmečka. Hrana se je kuhala v tem stilu, da so ljudje, ki so prišli z dela, bili siti« (Sonja Barl, 2. 12. 2016). Kuharica v menzi je največkrat kuhala zelje, fižol in krompir, enkrat na teden pa je bilo na jedilniku tudi meso. Vsak dan je kuharica pekla kruh, včasih tudi iz 20 kg moke na dan. Dostikrat je ob kakšni enolončnici zraven spekla še preprosto pecivo, kot so miške ali štrudlji.

V kuhinji je bila zaposlena samo ena kuharica, ki pa je imela občasno pomoč žensk, ki so stalno živele v dvorcu. Jedilnike je sama sestavljala, pri sestavljanju jedilnikov je upoštevala sezonskost. Kuharica je iz sadja in zelenjave, ki so ju pridelali v vrtnariji, delala razne marmelade, kompote, sokove in ozimnico. Olje, kis, moko in mast so imeli na posestvu, medtem ko so morali kupiti sol, sladkor, začimbe in kvas. Odgovorna oseba za nabavo je bil skladiščnik.

Menza je bila odprta vse dni v letu. Ob nedeljah in praznikih je bila na mizi boljša hrana, kot so pečenka, klobase in potica. Na primer za veliko noč je moral biti »tradicionalni velikonočni zajtrk« kot so ga bili ljudje vajeni doma. Veliko samskih stalnih oziroma sezonskih delavcev je namreč prihajalo iz Prekmurja, kjer je velikonočni zajtrk sestavljen iz jajc, hrena, šunke, potice (Sogovornica Č, 31. 5. 2018).

Sonja Barl, ki je v dvorcu živela kot otrok, je povedala, kako so v njihovi družini preživljali nedelje. *»Nedelja je pa normalno potekala tako kot pri vsaki družini. Tako kot se je družina navadila, tako je imela. Mi smo stalno imeli govejo juho. Vmes je še moralo biti malo kure, restan krompir in solata«* (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

4.7 NEDELJE IN PRAZNIKI, PROSTI ČAS

Delavci so bili ob nedeljah in praznikih večinoma prosti. Včasih pa so morali vseeno zaradi vremena poprijeti za delo. *»Če je bila krma suha, smo jo šli v nedeljo nalagat. Kajti, lahko bi v ponedeljek prišel dež in bi bilo vse uničeno«* (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

Sonja Barl se dela prostih dni spominja takole: *»Nedelja in počitek, prazniki so izgledali običajno tako, da so se moški dobili pred kletjo pa debatirali. Ženske so nekje za sebe na drugi strani čakale pa prale. Otroci pa skupaj prosto po Prešernu, ampak še vedno smo bili skupaj«* (Sonja Barl, 2. 12. 2016). *»Moški so bili fraj ob nedeljah, so karte špilali in meli pletenko jabolčnika zraven. Pa so se meli fajn«* (Sogovornica Č, 31. 5. 2018).

»Praznovali smo vse cerkvene praznike in tudi vsi so praznovali. Velika noč, božič, 1. maj« (Sonja Barl, 2. 12. 2016). Praznikov se najbolj spominjajo otroci. V sklopu vrtca so med drugim praznovali prihod dedka Mraza. Ta jih je obiskal in jim prinesel darila. Prav tako so praznovali osebne praznike, kot je rojstni dan. Rojstne dneve so praznovali v družini, prav tako ni manjkala rojstnodnevna torta. Sogovornica Sonja se spominja torte iz biskvita in limoninega preliva. Poleg rojstnih dnevvov pa so skupaj praznovali še krst, obhajila in birme. *»Smo pa vedno skupaj praznovali takrat, ko je bil krst, ko je bila birma, obhajilo, ker smo seveda bili isti letniki in je iz skoraj vsake hiše šel po eden. In ko smo ugotovili, da je to vsaka hiša po eden, so kar klopi naredili zunaj, če je bilo lepo vreme, drugače pa znotraj in smo dejansko se tam usedli, vsak najprej pri sebi, potem popoldne pa vsi skupaj. In to je bila neka taka splošna veselica«* (2. 12. 2016).

Kar se tiče prostega časa, je sogovornik B povedal: *»Torej, v bistvu ga nismo imeli nobenega«* (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

4.8 ODNOSI S SOSEDI

Vsi sogovorniki so poudarili, da so imeli malo stikov z okoliškimi prebivalci, verjetno zaradi tega, ker so sami imeli preveč dela na dvorcu. Sami tudi niso šli nikamor, da bi se družili s kom. So pa v času sezone vseeno imeli delovne stike. Sosedka Cvetka Vasle je povedala: *»Jaz sem jih šla gor prosit, da so prišle k nam pomagat. So hodile pomagat h kmetom. Dobile so malico in plačilo v denarni obliki, občasno tudi v dobrinah (jajca, mleko). Šle so zaradi tega, da so nekaj zaslužile«* (Cvetka Vasle, 10. 5. 2018). Na pomoč k sosedom so prihajale

predvsem ženske in otroci. Delali so v vinogradu in hmelju. Pogosto so prihajale k okoliškim kmetom po mleko in jajca.

»Hmelj pa so hodili otroci naši pa jest po šihitu obirat h kmetom dol spodaj, da so imele potem za šolske potrebščine denar. Da so zaslužile. So šli tudi drugi otroci nabirat in so tekmovali med seboj, kdo bo več nabral. Pred hmeljem pa so bile borovnice pa so šli borovnice nabirat. V Grušovljah je bila sprejemnica in so tiste borovnice prevzeli in smo spet dobili denar. So mele za šolske stvari« (Sogovornica A, 11. 5. 2018).

Gospod Milan Vasle se spominja, da so predvsem moški hodili k njemu po jabolčnik, ko jim ga je zmanjkalo. Dostikrat pa so si med seboj posojali stroje, na primer kotel za žganjekuho (Milan Vasle, 10. 5. 2018).

Gospa Marija Majhen je imela z okoliškimi kmeti manj prijetne situacije. *»So bili tudi kmetje nekateri taki zategli in tudi ni dal. Ne vode, ne ničesar. Sem cel dan obirala hmelj, pa sem imela tisto košaro s seboj, pa če sem kje po poti našla kak paradajz ali pa kako hruško ali pa kaj, pa sem si noter vrgla v korpico, da sem potem gredoč, ko sem pobirala, to pojedla« (Marija Majhen, januar 2017).*

Sosedje Kmetijskega gospodarstva Založe so kot šolarji tam spomladi opravljali prakso. Cvetka Vasle in njen brat sta obiskovala dvoletno kmetijsko šolo in v sklopu te šole so imeli obvezno prakso v kloštru. Pomagali so pri delu v hmelju, na polju in si ogledali tudi operacijo krave. Cvetka je še dodala, da so v Kmetijskem gospodarstvu podpirali to prakso (Cvetka Vasle, 10. 5. 2018).

Na koncu je povedala: *»Razumeli smo se z njimi« (10. 5. 2018).*

4.8.1 POIMENOVANJE OD ZUNAJ

Sosed Milan Vasle je povedal, da so delavce v dvorcu največkrat poimenovali z oznakami, kot so *»Kloštrčani, Kloštrski, šihtarji« (Milan Vasle, 10. 5. 2018).*

Sonja Barl se spominja, da so kloštrske otroke začeli v šoli imenovati cigani. Otroci so na svoji poti do šole namreč šli čez travnik in do šole prišli celi blatni, tako se je že navzven videlo, da so oni *»kloštrski«*. *»Tako da lahko rečem, da v globali je za Polzelo takrat veljalo,*

da smo bili graščinski ciganje, ker so bili dejansko ljudje prišleki. In niso jih sprejeli lepo»
(Sonja Barl, 2. 12. 2016).

4.9 ODNOSI MED SOSTANOVALCI

Sogovornica Č je povedala, da so se stalni sostanovalci dobro razumeli med seboj in da se še vedno razumejo in družijo, čeprav jih je veliko že umrlo. *»Po 50., 60. letih se še vedno dobimo, še zdaj smo prijatelji«* (Sogovornica Č, 31. 5. 2018).

4.9.1 DRUŽENJE

Odnose med sostanovalci in sostanovalkami je takole opisala sogovornica A: *»Bili smo si zelo blizu. Pomagali en drugemu. /.../ Nikoli se nismo skregale pa da bi rekla, kakšne čveke nanosle«* (Sogovornica A, 11. 5. 2018). Ženske so se družile in si pomagale predvsem pri čiščenju skupnih prostorov. Moški pa so se družili ob večerih, ko so kartali in pili jabolčnik.

O druženju med moškimi in ženskami je Sonja Barl povedala: *»Tudi moški in ženske niso bili skupaj v bistvu čez dan, če sedaj gledam svojo pa našo družino. Mi nismo bili čez dan skupaj. Ata je prišel zvečer domov, za večerjo smo pa bili skupaj. Spat smo pa šli skupaj«* (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

4.9.2 KONFLIKTI

Konflikti med sostanovalci so se največkrat dogajali znotraj posamezne družine. Sonja Barl takole opiše: *»Predvsem zaradi alkohola. To je bil največji prepir, vsaj tako kot se ga jaz kot otrok spomnim. Tudi pri nas, če gledam svojo družino. Moj ata je velikokrat pil z njimi, zaradi tega se spomnim, da sta se doma kregala, je mama vedno rekla: »Zakaj hudiča, če dobro veš, da nisi za tja.« /.../ To je bil en razlog za prepir. Se pravi denar, stiska, predvsem zaradi alkohola. Drugi del pa potem ljubezenske intrige, kar se je kasneje dogajalo pa nismo takrat razumeli otroci. Da je prihajalo do prevar in do podobnih stvari, do nezakonskih otrok«* (2. 12. 2018).

Spore med delom so reševali sproti. Upravnik, ki je bil organizator dela in tudi varuh za red, je včasih moral povzdigniti glas nad delavci (Sogovornik B, 31. 5. 2018).

4.9.3 OBČUTEK POVEZANOSTI IN PRIPADNOSTI

Kar nekaj sogovornikov in sogovornic, ki so stalno živeli na dvorcu, je poudarjalo skupno pripadnost, med njimi predvsem tisti, ki so na dvorcu preživeli svoje otroštvo.

*»Na nek način se potem povežeš, da imaš občutek, da drug brez drugega ne moreš. Tako da lahko rečem, da smo bili povezani. /.../ Mi smo imeli en tak občutek, da smo mi v zaprtem prostoru in nam je bilo ful fajn,, dokler ti nisi videl, kako je to odzunaj, ker ti ko si pršu potem vn, med druge ljudi, si šele vidu, da mi drugače živimo kakor oni, ne, to je bilo. /.../ Nikoli nisem imela občutka, da bi živela kjerkoli drugje kot tam. Nikoli nisem imela občutka, da to ni naše. Kot otroci smo imeli občutek, da je to naše« (2. 12. 2016). Sostanovalci so bili torej povezani in so se počutili varno znotraj dvorca. Tudi Neža Hvale ugotavlja, da je za posameznike in posameznice obdobje, ki so ga preživeli na Ljubljanskem gradu, zelo pomembno in emocionalno. Ljubljanski grad je namreč sinonim za otroštvo, brezskrbnost in svobodo (Hvale 2014: 66). Podobno velja tudi za Novi Klošter, kjer ga predvsem stanovalci, ki so svoje otroštvo preživeli tam, vidijo kot zelo pomembnega. Sogovornica C: *»Kot pravim, jaz sem zelo čustveno navezana na te Založe in ne vem zakaj. Ne vem zakaj, v glavnem bilo nas je veliko, nikoli nobenega kreganja, ne vem zakaj mi ta del otroštva tako veliko pomeni. Kadar grem na sprehod tja in kadar grem kostanj nabirati, grem tja, borovnice hodim nabirati tja, vedno grem tja. Ne vem, ne znam razložiti, vsa leta mi je bilo tako žal, da je to tako propadlo« (Sogovornica C, januar 2017).**

4.10 ODHAJANJE Z DVORCA

Večina stanovalcev se je z dvorca odselila med leti 1970 in 1985. *»Ljudje so začeli ugotavljati, da so službe pretežke in si je vsak iskal boljšo službo. In pol ko si je našel službo, si je našel tudi stanovanje in tako je potem, so se familije odseljevale. In tudi mi smo se na tak način odselili. In skoraj vsi so šli v Garant⁶ ali pa v tovarno nogavic⁷« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

⁶ Pohištvena industrija Garant, ki je bila ustanovljena leta 1948 in je obratovala vse do leta 2012, ko je podjetje šlo v stečaj (Internetni vir št. 8).

⁷ Tovarna nogavic Polzela je bila ustanovljena leta 1927 (Internetni vir št. 8).

»Moja mama je prvotno delala na tem kombinatu, dokler se niso z leti ustanovile te fabrike, kot je bil Garant in tovarna nogavic na Polzeli in te okoliške fabrike. So potem ženske se zaposlile vse v teh tovarnah« (Sogovornica C, januar 2017).

Svoje razloge za odselitev iz dvorca je povedala tudi sogovornica E: *»Ker se nam je družina povečala, bili smo štirje, jaz sem se še v tovarni nogavic zaposlila. Tam sem dobila stanovanje in smo se preselili na Polzelo« (Sogovornica E, 2. 1. 2017).*

Zadnjega stanovalca je občina izselila leta 2010, tik preden so ga prodali Zavodu Tromostovje, ki je po fazah začel obnavljati dvorec. *»Ivan je še bil v bistvu, takrat ko se je obnavljal, pred tistim ko se je začel obnavljat« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).*

4.11 DANAŠNJI POGLED NA TAKRATNO ŽIVLJENJE

Ljudje, ki so na dvorcu preživeli svoja odrasla leta, so po večini dejali, da je bilo takratno življenje težko in naporno. Vsi so bili mnenja, da so trdo delali. Marija Majhen se tako spominja: *»Lažje ali težje življenje ... Ahhh, skoraj da je bilo lažje. Ker si dobil jesti, dobil si, imel si« (Marija Majhen, januar 2017).* Medtem ko je sogovornica A mnenja: *»Tisto življenje je bilo zelo težko« (Sogovornica A, 11. 5. 2018).* Tudi sogovornica E, ki je bila stalna delavka na dvorcu do leta 1962, je povedala, da je bilo zelo težko življenje. *»Tam so bili zelo težki dnevi. Midva nisva ničesar imela, jaz sem bila brez denarja, brez službe« (Sogovornica E, 2. 1. 2017).*

Za razliko od stalnih stanovalcev, ki so na dvorcu preživeli svoja odrasla leta, pa je pogled stanovalcev, ki so na dvorcu preživeli svoja otroška leta drugačen. To je vidno v citatu Sonje Barl, kjer se vidi razlika med otroškim in odraslim pogledom na svet. *»Kot otrok sem imela občutek, da je graščina oaza, kjer imamo vse. /.../ Nekako si bil za obzidjem pa si imel vse. /.../ Pa jaz ne morem za sebe reči, da sem jaz kdaj občutila revščino v pravem pomenu besede. Jaz je res nisem, bi bila grda. Ko boste mamu vprašali, bo rekla, da je bila tako boga, da ni imela za čez mesec denarja. Samo jaz pa tega kot otrok nisem nikoli občutila. Prvič, bile smo oblečene tako kot smo hotele. Veliko sta dala na nas, ne toliko za sebe, da bi rekel ali pa da bi kam šla. Nikoli nisem čutila pomanjkanja pri hrani. Jaz sem imela pomaranče, jaz sem imela ananas, ki ga mogoče kdo še kasneje ni imel. Pa sem ga imela. Imela sem bele škornje, ne bom nikoli pozabila, ker sem si jih tako želela, ko sem v Celje*

prišla, da sem mislila, da bom umrla, pa sem jih dobila. Pa so res drugi bili bolj bogi kot mi, če sem sedaj čisto poštena« (Sonja Barl, 2. 12. 2016).

5 SKLEP

»V prejšnjem sistemu je bila odgovornost države za stanovanjsko oskrbo ranljivih skupin jasna. Najbolj otipljivo se je odražala v dodeljevanju solidarnostnih stanovanj« pravi Mandičeva (1999: 5). Temeljni cilj razvoja povojne stanovanjske politike je tako bil odpraviti količinski primanjkljaj stanovanj, za katerega je bila »kriva vojna škoda, demografske spremembe in dislociranost stanovanj« (Mandič 1996: 118). Ravno v tem času, predvsem v drugi polovici 20. stoletja, so se »nekoč stavbe družbeno višjih slojev spremenile v tako imenovana socialna stanovanja, različne socialne ali zdravstvene ustanove«, v njih so bivali največkrat najrevnejši sloji (Habinc 2015: 22). Bivališča so bila skromna in ljudje so dostikrat živeli v neustreznih življenjskih pogojih. Na neustrezne življenjske razmere v dvorcu Novi Klošter je že leta 1958 opozoril Resman. »Manj so skrbeli za družbeni standard. Stalni delavci na posestvih živijo često v neustreznih prostorih, še teže pa je s sezonsko delovno silo in obiralci« (Resman 1958: 29).

Tudi Curk piše o neustreznih razmerah. »Do zadnje vojne dobro vzdrževano poslopje, sedaj zasedeno s strankami in temu primerno zanemarjeno. Ribnik in vrtnarija sta opuščena, smrekov drevored, ki je vodil od Zgornjih Grušovelj do graščine, je bil v zadnji vojni posekan, kapela pa po vojni izropana in prepuščena propadu« (Curk 1984: 219). Zakrajšek opisuje stanje v dvorcu Novi Klošter leta 1990 takole: »Zajci in kure bodo verjetno kar ostali v kapeli. Morda se v posvečenem prostoru bolj redijo in kure nesejo več jajc. Domačini so se pač ravnali po Turkih, ki so pred petsto leti, ko so zavzeli samostan, cerkev spremenili v hlev, nabožne predmete pa so pokradli« (Zakrajšek 1990: 11). Ravno iz tega citata lahko vidimo, da so bili stanovalci Novega Kloštra enačeni s Turki, ki pa so vedno bili v našem prostoru videni kot »Drugi«. Ta drugi pa je vedno bil slabši in bolj stigmatiziran. Danes razumemo to, da so takratni stanovalci uporabljali kapelo za hlev in shranjevanje drv iz čisto praktičnega razloga, saj so potrebovali prostor, poleg tega pa je bila kapela prazna, saj so jo v obdobju med obema vojnama izropali.

»Bivanjske razmere so namreč ugodje omejevale na iznajdljivost vsakega posameznika oziroma družine« (Habinc 2015: 22). Sečnikova, ki je raziskovala življenje na Šrajbarskem turnu pove, da so stanovalci sami obnavljali in spreminjali podobo gradu po svojih najboljših močeh (Sečnik 2014: 41).

Med letoma 1958 in 1959 so tako stanovalci Novega Kloštra začeli prenavljati dvorec z lastnimi sredstvi. Kot že omenjeno, so prekrili streho, napeljali vodo v kuhinjo in stranišče.

Prav tako pa so naredili skupno pralnico in kopalnico s tremi tuši. Podobno se je dogajalo tudi na Ljubljanskem gradu. Habinčeva piše, da so se stanovalci oskrbovali z vodo iz skupnih pip oziroma iz vodnjakov na grajskem dvorišču, imeli so tudi skupna stranišča. Za ogrevanje je poskrbel vsak posameznik sam, največkrat so kurili na drva. Prav tako so imeli tudi skupno pralnico (Habinc 2016: 23). Sečnikova še doda, da je za stanovalce največjo težavo predstavljala ravno »voda in z njo povezana higiena (kopalnica, stranišče na izplakovanje)« (Sečnik 2014: 41). Sečnikova nadalje še razmišlja o tem, da je država dovoljevala, da so ljudje živeli v neustreznih razmerah z današnjega zornega kota tudi še v začetku 21. stoletja. Zadnji stanovalci Šrajbarskega turna so bili tako izseljeni šele leta 2009 (2014: 42). Tudi v Novem Kloštru je bil zadnji stanovalec izseljen s strani občine šele leta 2010.

Stanovanjske razmere so ključen del kakovosti življenja in blaginje (Mandič 2006: 17). Kazalci, ki kažejo na stanovanjske razmere so na primer opremljenost s tekočo vodo in elektriko, premalo prostora, vlaga, zamakanje in brez stranišča na izpiranje (ibid.). Pomembno je vedeti, da se ti kazalci in njihovo vrednotenje spreminja skozi čas. Takoj po vojni je bilo namreč najbolj pomembno zgolj to, da ima posameznik streho nad glavo. Kasneje, v 80. in 90. letih, z razvojem in modernizacijo, pa to ni bilo dovolj. Nesprejemljivo se je namreč zdelo dejstvo, da posameznik nima v stanovanju tekoče vode, elektrike ipd. Tudi danes je še tako. Poleg tega imamo danes še številne druge kazalnike, ki kažejo na stanovanjske razmere in kakovost življenja. Mandičeva povzame nekaj teh kazalnikov: dostop do zunanjega odprtega prostora, osnovna stanovanjska oprema (kuhinja, tekoča voda, stranišče, kopalnica), dostop do izbranih storitev v razdalji 15 minut in onesnaženost zraka ter izpostavljenost hrupu (Mandič 1996: 66).

6 ZAKLJUČEK

Dvorec Novi Klošter ima za sabo bogato zgodovino. Leta 1492 je bil postavljen kot samostan. Vanj se je takrat naselil dominikanski red, ki je v njem deloval vse do leta 1787, ko je bil samostan razpuščen. V času dominikancev je bil dvorec deležen turških in kmečkih vpadov. Nato je dvorec stoletja menjaval zasebne lastnike in je bil v zasebni lasti še med obema vojnama. Takratni in hkrati tudi zadnji lastnik je bil Otto Parin. Med 2. svetovno vojno se je v dvorcu naselila nemška vojska. Po koncu druge svetovne vojne je dvorec pristal v državnih rokah. Na več kot 100 ha zemljišč je bilo ustanovljeno Kmetijsko gospodarstvo Založe. Ljudje so prihajali sem na delo z vseh vetrov. Večina si je tukaj našla svoje partnerje, se poročila in si ustvarila družine. V Novem Kloštru je skupaj živelo 8 družin s približno 25 člani, večina ljudi se je odselila med leti 1970 in 1985. Sin zadnjega lastnika pred drugo svetovno vojno, Paul Parin, naj bi dvorec (pro)dal državi oziroma Občini Polzela. V obdobju po osamosvojitvi je bila v dvorcu ustanovljena knjižnica. V njej so občasno bile kulturne prireditve v okviru Kulturnega društva Slovica. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1999. Ustanovitev slovensko-švicarskega društva Kulturno društvo Slovica, ki je delovalo kot slovensko-švicarska konfederacija pa je bilo ustanovljeno že leta 1991. Leta 2010 je Občina Polzela prodala dvorec Zavodu Tromostovje, ta pa ga je začel po fazah obnavljati in v njem ustanovil Konferenčni center. Prav tako pa je bilo leta 2015 ustanovljeno društvo Dvorec.

Do sedaj sta bili napisani dve diplomski nalogi o življenju na gradovih oziroma dvorcih po letu 1945 v okviru socialnih stanovanj. Prvo je napisala Neža Hvale, ki se je ukvarjala z življenjem na Ljubljanskem gradu. Drugo pa je napisala Špela Sečnik, ki je preučevala življenje na Šrajbarskem turnu. Obe deli sta mi bili v veliko pomoč pri pisanju diplomske naloge, saj smo vse tri prišle do podobnih zaključkov.

Najprej, na vseh treh lokacijah je bilo težko življenje, ljudje so morali trdo garati in delati, da so lahko preživeli iz meseca v mesec, poleg tega pa so ponavadi še živeli v neustreznih pogojih. V dvorcu Novi Klošter so bili stanovalci do leta 1958/1959 brez tekoče vode v svojih sobah in brez elektrike. Za kurjavo je moral vsak posameznik sam poskrbeti. Svoje bivanje so si olajševali s številnimi prezidavami in dozidavami. Prostore in objekte so torej obnavljali po svojih močeh.

Prav tako so stanovalci obdobje, ki so ga preživeli tam, jemali kot zelo pomembno in čustveno. Otroci so spomine na svoje otroštvo opisovali idealizirano, medtem ko so odrasli

tisto obdobje v življenje videli kot odskočno desko za naprej. Večina se jih je nato zaposlila drugje, v tovarnah, in tam uresničila želje po lastnem stanovanju ali lastni hiši.

Poleg tega se je oblikovala tudi neka zavest o pripadnosti oziroma zaprta skupnost. Ta je še najbolj očitno vidna ravno v mojem primeru, v dvorcu Novi Klošter. Stanovalci so bili povezani in homogeni, kar lahko pripišemo temu, da so vsi prišli v Novi Klošter iskat zaposlitev in boljše življenje. Prav tako so bili vsi skupaj zaposleni na posestvu. Oznako »kloštrski« lahko primerjamo z oznako »grajski« na primeru Ljubljanskega gradu. Ta oznaka je označevala »njihovo pripadnost zaprti skupini, pogojeno s krajem bivanja, v kateri niso čutili razlik in so imeli močan občutek povezanosti, čeravno jih morda mestna okolica ni najbolje sprejela in so se zaradi tega počutili manjvredne« (Hvale 2014: 67).

Moji raziskovalni vprašanji sta je glasili, zakaj so socialna stanovanja nastajala na dvorcih oziroma gradovih in zakaj so med drugim nastala tudi na dvorcu Novi Klošter. Ideologija takratne države je bila zagotoviti blaginjo za vse prebivalce države. Ravno s tem namenom so kmetom, ki so imeli preveč zemlje, zemljo jemali in jo združevali v kmetijska posestva, eno takšnih je bilo v Založah. S tem so želeli ljudem zagotoviti ne le delo, ampak tudi prenočišče in hrano. Leta 1958 je bil sprejet zakon, po katerem je bila v državi uvedena nacionalizacija najemnih stanovanj in poslovnih stavb. Ukrep je bil po mnenju države najhitrejši in najučinkovitejši, saj so s tem zagotovili večje število stanovanj (Sečnik 2014: 28). Odgovor na vprašanje, zakaj pa so ravno v neposredni bližini dvorcev in gradov ustanavljali posestva, pa se po mojem mnenju skriva v tem, da so bili številni dvorci in gradovi v tistem času opuščeni in prazni. Prav tako pa so spadali v državno last, nakar je država to izkoristila in v prazne objekte naselila ljudi, katerim je ponudila delo, prenočišče in hrano.

Ravno ti bivši stanovalci so bili poleg sosedov Novega Kloštra ključni vir informacij o življenju tistega časa. Kar nekaj ljudi, ki so živeli na dvorcu kot odrasli ljudje, je danes že precej v letih, nekaj jih je seveda že pokojnih, zato me veseli, da smo uspeli dokončati prvotno idejo in cilj društva Dvorec, da se spomini na življenje po drugi svetovni vojni ohranijo in ne tonejo v pozabo. Prav tako so z mojim diplomskim delom ti spomini in zgodbe zbrani ter zaokroženi v neko celoto, saj predstavljajo pomembno poglavje v zgodovini samega dvorca, ki pa je začel po letu 2010 pisati novo poglavje.

SUMMARY

The undergraduate thesis focuses on the history of mansion Novi Klošter, especially after world war 2. State farm was created after that. People from all Slovenia and some parts of Croatia came there to work. 8 families with 25 members have lived in Novi Klošter. People were working on fields, hops, forest and barns. In thesis the author has been collecting memories and stories about time that they had spent in Novi Klošter. Her focus was mainly on the circumstances and conditions the residents lived in. The topics she dealt with were the living conditions at the mansion, cohabitation at the castle, division and organization of work, child care, food, celebration of holidays, leisure time, relationship between residents and relationship with neighbours.

First of all, it was difficult to live in mansion and people were living in unsuitable conditions. They simplified their stay with numerous reconstructions and additions. Spaces and facilities were thus restored to their best. The residents have taken the period they spent there for very important and emotional. The children described the memories of their childhood as idealized, while adults saw that period of life as a springboard for the future. In addition, a common identity or a closed community was formed. Residents were connected and homogeneous, which can be attributed to the fact that everyone came to Novi Klošter looking for a job and a better life.

Most people came to the castle Novi Klošter after 1945, and moved out between 1970 and 1985. The last residents was evicted in 2010. After that the mansion was partly renovated. There has been also established conference centre Polzela.

The author took information from interviews with former residents or people who were in any way connected with the mansion Novi Klošter in the past.

The history of mansion is undoubtedly interesting and the author is proud to has discovered a part of it.

SEZNAM LITERATURE

Curk, Jože

1959 'Gradovi, graščine v spodnji Savinjski dolini.' *Savinjski zbornik*, 1959, str. 140–160.

1967 *Topografsko gradivo II: Sakralni spomeniki na območju občine Žalec*. Celje: Zavod za spomeniško varstvo Celje.

1984 'Gradbeni oris Novega Kloštra in njegovega gospostva.' *Časopis za zgodovino in narodopisje* 55(2): 217–255.

Hvale, Neža

2014 'Življenje na Ljubljanskem gradu.' Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Koropec, Jože

1984 'Zemljiško gospostvo Novi Klošter do konca 17. stoletja.' *Časopis za zgodovino in narodopisje* 55(2): 191–216.

Kotnik Šipec, Marica

2004 *Stara hišna imena na Polzeli*. Polzela: samozaložba.

Mandič, Srna

1996 *Stanovanje in država*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

1999 *Pravica do stanovanja: brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

2006 'Stanovanje in kakovost življenja.' V: *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Srna Mandič in Andreja Cirman. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Str. 15–55.

Natek, Milan

1996 'Založe.' V: *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Andrej Gogala, ur. Ljubljana: DZS. Str. 344.

Orožen, Janko

1936 *Gradovi in graščine v narodnem izročilu I.: Gradovi in graščine ob Savinji, Sotli in Savi*. Celje: samozaložba.

Parin, Paul

1989 *Zanesljiva znamenja spreminjanja: Leta v Sloveniji*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Santonino, Paolo

1991 *Popotni dnevniki 1485–1487*. Celovec; Dunaj; Ljubljana: Mohorjeva založba.

Sečnik, Špela

2014 *‘Kako so živeli na Šrajbarskem turnu.’* Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Stopar, Ivan

1992 *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji: Spodnja Savinjska dolina*. Ljubljana: Založba Park.

Terčak, Stane

1959 *‘Spodnja Savinjska dolina v boju za boljšo prihodnost.’* *Savinjski zbornik*, 1959, str. 77–103.

Virant, Majda

2002 *Pol stoletja hrama zelene učenosti: Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec praznuje petdesetletnico*. Žalec: Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo.

Vybihal, Vili

1987 *40 let kmetijskega združništva v Savinjski dolini*. Žalec: Kmetijska zadruga Savinjska dolina.

SEZNAM SPLETNIH VIROV

Internetni vir št. 1: Dvorec Novi Klošter s parkom v Založah kupil Zavod Tromostovje, SiolNET, 16. 7. 2018, <https://siol.net/dvorec-novi-kloster-s-parkom-v-zalozah-kupil-zavod-tromostovje-329553>.

Internetni vir št. 2: Dvorec, SSKJ, 16. 7. 2018, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=dvorec&hs=1.

Internetni vir št. 3: Grad, SSKJ, 16. 7. 2018, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=grad&hs=1.

Internetni vir št. 4: Graščina, SSKJ, 16. 7. 2018, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=gra%C5%A1%C4%8Dina&hs=1.

Internetni vir št. 5: Samostan, SSKJ, 16. 7. 2018, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=samostan&hs=1.

Internetni vir št. 6: Klošter, SSKJ, 16. 7. 2018, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=klo%C5%A1ter&hs=1.

Internetni vir št. 7: Novi Klošter – Dvorec s parkom, Ministrstvo za kulturo: Register nepremične kulturne dediščine, 16. 7. 2018, <http://rkd.situla.org/>.

Internetni vir št. 8: Zgodovina, Občina Polzela, 16. 7. 2018, <http://www.polzela.si/obcina/zgodovina>.

SEZNAM PERIODIČNIH VIROV

Fernandez Fernandez, Carmen Maria

2016 `Spomini na graščino Novi Klošter po vojni.` *Polzelan*, 9. 9. 2016, str. 35.

Fernandez Fernandez, Carmen Maria

2017 `Spomini na Novi Klošter.` *Polzelan*, 2. 2. 2017, str. 29.

Habinc, Mateja

2015 `Kako so nepremičnine elite postale domovi najrevnejših: dediščina.` *Finance*, 13. 2. 2015, str. 22–23.

Ježovnik, Franci

1990 `Usoda naših dvorcev in graščin. Novi Klošter.` *Savinjčan*, oktober 1990, str. 10.

Plevčak, Boris

2016 `Pogled iz zraka.` *Polzelan*, 12. 12. 2016, str. 39.

Pukl, Valerija

2015 `Razcvet Novega Kloštra.` *Polzelan*, 25. 9. 2015, str. 33–34.

Resman, Branko

1958 `Družbena kmetijska posestva v občini.` *Hmeljar*, 1958, str. 25–29.

Zakrajšek, Vojko

1990 `Naši gradovi, dvorci in graščine.` *Delo: Priloga Vikend magazin*, 29. 12. 1990, str. 11.

SEZNAM PRILOG

Priloga 1

Fernandez Fernandez, Carmen Maria

2016 `Spomini na graščino Novi Klošter po vojni.` *Polzelan*, 9. 9. 2016, str. 35.

Društvo za kulturo in izobraževanje Dvorec v Novem Kloštru v Založah, ki deluje že dobro leto, je poleg dosedanjih aktivnosti sprejelo v svoj program dela etnološki projekt na temo »Spomini na graščino Novi Klošter po vojni«. Želimo zbirati zgodbe o življenju po vojni in tedanjih razmerah v graščini. Za izvedbo tega projekta je treba pridobiti informacije, kje

prebivajo svojci tistih delavcev ali družin, ki so po vojni delali na posestvu in prebivali v Novem Kloštru. Poleg zapiskov in pripovedi iz tistega časa bi bile še posebno dobrodošle morebitne fotografije ali drugi pisni dokumenti. Bolj aktivno bomo začeli zbirati informacije oktobra, zato prosim za pomoč in razumevanje ob naših obiskih.

SEZNAM SOGOVORNIKOV IN SOGOVORNIC

Barl Sonja, rojena leta 1959, Polzela, pogovor opravljen dne 2. 12. 2016. Pogovor so opravile Nina Kastelic, Špela Kodrič, Maja Valant.

Fernandez Fernandez Carmen Maria, rojena leta 1975, Ljubljana, pogovor opravljen dne 4. 7. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Majhen Marija, rojena leta 1948, pogovor opravljen januarja 2017. Pogovor sta opravili Katja Hercog in Tina Žagar.

Pfeifer Ivan, rojen leta 1952, pogovor opravljen januarja 2017. Pogovor sta opravila Jan Valentinčič in Primož Robnik.

Vasle Cvetka, rojena leta 1939, Založe, pogovor opravljen dne 10. 5. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Vasle Milan, rojen leta 1933, Založe, pogovor opravljen dne 10. 5. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Sogovornica A, rojena leta 1935, Založe, pogovor opravljen dne 11. 5. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Sogovornik B, rojen leta 1935, Založe, pogovor opravljen dne 31. 5. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Sogovornica C, rojena leta 1968, Založe, pogovor opravljen decembra 2016. Pogovor je opravil Tadej Hrastovec.

Sogovornica Č, rojena leta 1934, Založe, pogovor opravljen dne 31. 5. 2018. Pogovor je opravila Katja Forjan.

Sogovornica D, rojena leta 1932, Založe, pogovor opravljen dne 22. 12. 2016. Pogovor sta opravili Anja Tomažin in Živa Romih.

Sogovornica E, letnica rojstva neznana, Andraž nad Polzelo, pogovor opravljen dne 2. 1. 2017. Pogovor je opravila Sara Omovšek.

IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo in da so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni.

Ljubljana, 10. avgust 2018

Katja Forjan (lastnoročni podpis)

DOVOLJENJE OBJAVE

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis:

IZJAVA O LEKTORIRANJU

Spodaj podpisani/a izjavljam, da je diplomsko delo/magistrsko delo/doktorski disertacija (ustrezno obkroži) jezikovno brehibno/a in prevzemam odgovornost za opravljen jezikovni pregled.

Podpis:

Datum: 8. 9. 2018